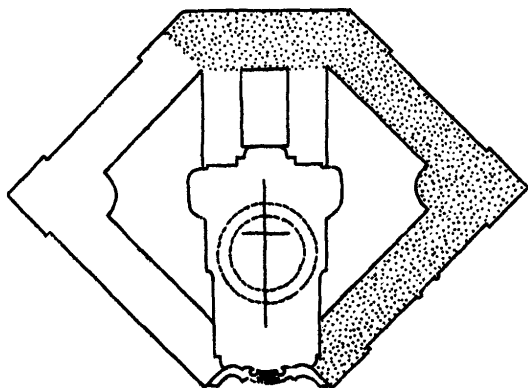

KUTNOHORSKO

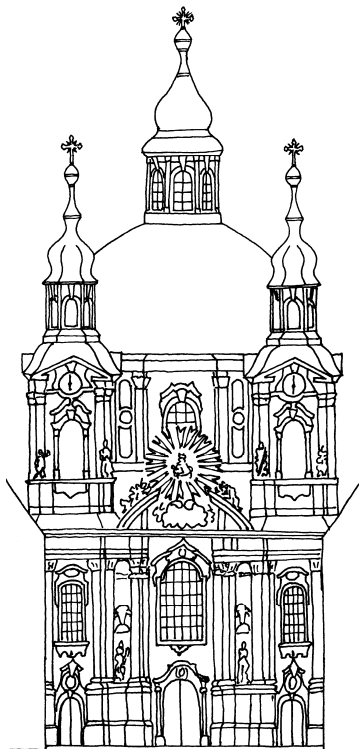
VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK 2/99

Půdorys voršilského kláštera v Kutné Hoře. Dokončena byla tři křídla (vyznačena tečkovaně).
Základy barokního kostela byly nalezeny před rokem 1900 při stavbě dnešní kaple.

(Ke článku *Dějepis kláštera Voršulinského na Horách Kutných.*)

Průčelí klášterního kostela v dostavěné (vlevo, B. Ohman kol. r. 1900) a projektované podobě (vpravo, K. I. Dientzenhofer, kol r. 1740).
Barokní kostel měl mít přibližně dvakrát větší výšku a čtyřikrát větší plochu.

VÝVOJ STRUKTURY POZEMKOVÉ DRŽBY A ZEMĚDĚLSKÉ "VELKOVÝROBY" NA OKRESE KUTNÁ HORA

Pavel Novák

Zatímco vývoji Kutné Hory a v menším měřítku i Čáslavi případně dalších obcí kutnohorského okresu byla zejména ve starším období věnována náležitá pozornost, okresu jako celku se krom přehledu Kutnohorsko¹ nikdo systematicky nevěnoval. Přesto však existuje historická resp. vlastivědná literatura, která se vývojem pozemkové držby do jisté míry zabývá. Jde o vlastivědnou publikaci Kutnohorsko², kde u řady obcí lze vysledovat v jejich dějinách vývoj pozemkové držby v daném mikroregionu. Pro bývalé Čáslavsko takováto literatura chybí. Pouze do jisté míry ji nahrazuje Uměleckohistorický popis okresu Čáslavského.³ Ještě slaběji je zastoupena ta část okresu, která dříve patřila do okresu Dolní Kralovice.⁴ Při pokusu o rekonstrukci pozemkové držby na Kutnohorsku bylo nutno využít publikovaných edicí archivních pramenů.⁵ Jedná se především o pozůstatky desek zemských, o Berní rulu a dále o Tereziánský katastr pro tytéž kraje. Pro mladší období poskytuje dostatek údajů Schallerův a Sommerův Popis království českého⁶. Pro druhou polovinu 19. a pro první polovinu 20. století zachycuje strukturu pozemkové držby i zemědělské velkovýroby jednak schématismy velkostatků a jednak výsledky pozemkové reformy.⁷ Pramenem jiného druhu, důležitým zejména pro poznání středověkého osídlení Kutnohorska, jsou Profousova Místní jména v Čechách i Sedláčkovy Hrady a zámky a jeho historický místopisný slovník.⁸ Řadu informací poskytují i archivní fondy jednotlivých velkostatků. Předkládaná studie si v žádném případě neklade nárok na úplnost. Zejména informace o středověkém období jsou značně neúplné a někdy si protřečící. Při detailním studiu zejména zemských desek jistě vyplynou další jednotlivosti o vývoji některých obcí na Kutnohorsku, domnívám se však, že základní obraz měnící se struktury pozemkové držby, tím méně pak struktury zemědělské výroby, se tím nezmění.

Studie je koncipována tak, že v průřezu po stoletích ukazuje vývoj pozemkové držby jednotlivých současných katastrálních území resp. obcí vždy k polovině století. V části věnované zemědělství naznačuje hlavní změny, které probíhaly ve vrchnostenském hospodářství.⁹

¹ M. Kapavíková, Kutnohorsko, Kutná Hora 1978; R. Šťastný, Kutnohorsko, Kutná Hora 1960.

² A. Zavadil, Kutnohorsko slovem a obrazem II/1, Kutná Hora 1912, II/2, Kutná Hora 1914. Díl jedna neexistuje, v SOKa jsou uloženy pouze osnovy jednotlivých kapitol. Velkostatky a pozemková držba byly jednou z nich.

³ A. Birnbaumová, Soutis památek historických a uměleckých v Čechách, XLIV Politický okres čáslavský, Praha 1929.

⁴ A. N. Vlasák, Okres benešovský, Nástin statistickohistorický, Benešov 1874.

⁵ J. Emmler, Pozůstatky desk zemských roku 1541 pohořelých, Praha 1870; F. Beneš, Berní rula 10-11, kraj čáslavský, Praha 1955; M. Haasová, Berní rula 18-19, kraj kouřimský, Praha 1952; P. Burdová, Tereziánský katastr český sv. 3, Dominikál, Praha 1970.

⁶ J. Schaller, Topographie des Königreichs Bohmen, IV Čáslavský kraj, Praha 1788, Kouřimský kraj X, Praha 1788; J.G. Sommer, Das Königreich Bohmen statistisch-topographisch dargestellt, Čáslavský kraj díl XI, Praha 1843, Kouřimský kraj XII, Praha 1844.

⁷ I. Tittel, Schematismus zemskodeskových statků, Praha 1910; F. Světnička - A. Lustig, Schematismus velkostatků v Čechách, Praha 1932; J. Voženílek, Předběžné výsledky československé pozemkové reformy, Praha 1932.

⁸ A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze v Království českém, díl 12. Čáslavsko, Praha 1900, díl 15. Kouřimsko, Praha 1927; A. Sedláček, Úplný místopisný slovník Království českého – část historická, Praha b.d.; A. Profous, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, Praha 1947-57.

⁹ Za průřezové body byla zvolena data 950, 1050, 1150, 1250, 1350, 1450, 1550, 1654, 1750, 1843, 1932. Zatímco až do předbělohorského období byla data zvolena pouze jako střed století, pozdější data

První zmínky o osídlení Kutnohorska pocházejí již z 10. století. Týkají se však pouze Malína, který patřil k významným hradištím ve vlastnictví rodu Slavníkovců soupeřících s Přemyslovci o moc ve státě.

Z následujícího století pochází již více údajů. Čáslav tehdy byla ve vlastnictví panovníka a sídlil zde hradský správní úřad zdejší hradský obvod pokrývající zřejmě převážnou část dnešního okresu Kutná Hora. Panovník však nebyl jediným pozemkovým vlastníkem na Kutnohorsku. Dalšími vlastníky byly především církevní instituce. Především to byl Sázavský klášter založený roku 1034, který zřejmě kolonizoval své okolí a založil tak řadu obcí. Z 11. století však je jmenovitě uvedena pouze Sázava a Jakub. Přítoka patřila v polovině 11. století olomouckým biskupům. Objevil se i první vlastník z drobné šlechty vlastníci ves resp. tvrže Chabeřice. Po vyvražďení Slavníkovců patřil Malín Přemyslovcům.

Kolonizační činnost klášterů se výrazně rozšířila ve století dvanáctém. Vedle Sázavského kláštera byl roku 1142 založen klášter v Sedlci, který jednak dostal darem některé vesnice a jednak některé sám založil. Ve dvanáctém století je jmenován pouze Hlízov, Sedlec, Malín, Přítoka, Bylany a Chotusice. Základ pozemkového vlastnictví však byl klášteru věnován jeho donátorem šlechticem Miroslavem z Cimburka. Můžeme tedy na Kutnohorsku již ve dvanáctém století předpokládat šlechtickou državu.¹ Ostatně Miroslav nebyl jediným šlechtickým vlastníkem na okrese. Malá šlechtická sídla, nejspíše tvrže, byla již i v Jakubu, Třeboníně a ve Vrdech. Své domínium rozšířil i Sázavský klášter získal zejména některé obce na Zbýšovsku, kde založil proboštství. Na Kutnohorsko však zasahovalo i domínium Vilémovského kláštera, jemuž zde patřily Vlačice.

Podstatně bohatší údaje se dochovaly pro 13. století, kdy zřejmě na Kutnohorsku dospívala do své vrcholné fáze kolonizace spojená se zakládáním nových vesnic. Zatímco pro 11. století máme k dispozici údaje o pěti dnešních katastrálních územích okresu z 215, pro 12. století již o 15, tak pro 13. století již víme o 57 katastrálních územích. Tehdy se již plně rozvinula světská kolonizace a v jejím důsledku již zcela běžně vznikala drobná, ale již i větší šlechtická sídla. Podle dochovaných, nicméně jistě neúplných pramenů, bylo ve 13. století na okrese 32 pozemkových vlastníků, z nichž téměř 80% vlastnilo jedinou ves a dalších více jak

---

jsou dána rokem šetření, jako to bylo v případě Berní ruly a Tereziánského katastru, ještě mladší data se odvíjí od vydání pramenů, podle nichž byla studie zpracována. V předbělohorském období jsou prameny značně neúplné, čím starší, tím neúplnější. Velmi často není zjistitelné, kdo byl vlastníkem dané obce přesně k polovině století. V tomto případě je vzato datum informace nejbližší polovině století. Přednost byla dána těm datům, která již postihla některé významné změny jako byly např. husitské války, protihabsburský odboj a pod, které výrazně změnilly pozemkovou držbu. Je zřejmé, že metoda průřezových roků nepostihne mnohé ze spletitého vývoje pozemkové držby na Kutnohorsku. Zároveň při jejich neustálých změnách tato metoda umožňuje stanovit pevné body, ke kterým lze vztáhnout údaje o pozemkovém vlastnictví. Běžná byla i situace, kdy v jedné obci byla řada vlastníků, zejména ve středověku. Avšak obdobné případy se vyskytovaly až do roku 1848, např. obec Černíny vrchnostensky náležela třem majitelům. V takovýchto případech je tato obec "připsána" více vlastníkům. Toto pravidlo je porušováno období kolem roku 1848 v případech, kdy vrchnost vlastnila v dané obci pouze zanedbatelný počet domů a poddaných. Je zřejmé, že především ve středověku bude studie obsahovat řadu chyb. Otvírá se zde tak další možnost detailního, nejlépe monografického studia jednotlivých obcí. Jako základní topografická jednotka bylo zvoleno katastrální území, které umožňuje nejlépe historické srovnání. Znamená to ale současně, že některá menší sídla (samoty, osady) byly opomenuty. I zde platí, že studium lze v tomto směru prohloubit.

¹ O Miroslavu z Cimburka a jeho pozemkovém vlastnictví však prameny mlčí. Ani archeologický výzkum na hradišti Cimburka u Kutné Hory nepřinesl poznatky, které by dokládaly existenci raně feudálního šlechtického sídla. Miroslav z Cimburka bývá pokládán za zakladatele šlechtického rodu, který později vytvořil významné panství na Moravě a z něhož pocházel např. i známý Ctibor Tovačovský z Cimburka.

10% po dvou či třech vesnicích. Jednalo se především o drobnou šlechtu. Největším pozemkovým vlastníkem zůstal Sedlecký klášter, který vlastnil 8 vesnic. Hned za ním bylo světské panství Rataje a Komenda křižovníků v Drobovicích se šesti vesnicemi a Vilémovický klášter se čtyřmi vesnicemi. Kusé zmínky uvádějí i šlechtická sídla, především dvorce. Jejich podoba se jen minimálně lišila od bydlí movitějších poddaných rolníků. Tvrze, opevněná kamenná šlechtická sídla, se již od sídel poddaných, která byla postavena ze dřeva, výrazně lišily. K jejich vybudování již bylo třeba značných nákladů, který si mohl dovolit vynaložit právě jen šlechtic.

V 14. století máme zprávy o pozemkové držbě již 178, tj. již více jak 80% katastrálních území okresu. Písemných zpráv je ještě větší množství, ale často neumožňují určit, zda jmenovaná ves byla samostatným územním celkem či spadala pod větší panství. V této době byla také již až na výjimky dokončena kolonizace okresu. Pozemkový majetek vlastnilo v kutnohorském okrese 90 vlastníků. Přitom rozsah pozemkového vlastnictví byl velice různorodý - od desítek obcí přes jedinou ves až po několik poddaných chalup v jedné či několika obcích. Nebyly výjimky, a patří to i pro mladší období, že jednu ves vlastnilo několik vlastníků, ba dokonce v jedné vsi mohlo být i několik šlechtických sídel. Převažujícím typem pozemkové držby bylo vlastnictví jediné vsi, což byl případ dvou třetin vlastníků. Dalších 15% vlastníků vlastnilo dvě vesnice a pouze pět vlastníků mělo rozsáhlejší pozemkový majetek. Mezi nimi stále dominovala církevní panství. Sedlecký klášter pouze na území okresu vlastnil 25 vesnic, klášter v Sázavě třináct, drobovicí křižovníká komenda šest a Vilémovský klášter pět. V 14. století byly však položeny základy i řady světských panství, jež se zachovaly až do doby zrušení patrimoniální soustavy v roce 1848. Prakticky všechna panství či statky ze závěru feudálního období již byly doloženy jako samostatné správní jednotky, některé z nich však začaly připojováním zpravidla sousedních vesnic vytvářet zárodky budoucích mohutných panství. K starším Ratajím, který ve 14. století vlastnily sedm vesnic přibyla Zruč n.Sázavou, která vlastnila tři obce, stejně jako královské město Čáslav, či tři obce jako v případě Malešova, Žlebů, Zbraslavic, Suchdola či hradu Chlum. Zatímco na malých zemanských statcích byly zakládány tvrze, a někdy si šlechtický majitel nemohl dovolit ani to a bydlel dál na dvorci často bez jakéhokoliv opevnění, majitelé větších panství si již ve 14. století začali budovat gotické hrady. Tehdy vznikl hrad v Ratajích, ve Zručí i ve Žlebech a také hrad těsně za hranicemi okresu - v Českém Šternberku. Ve 14. století však k tomuto panství patřila z kutnohorského okresu alespoň podle dochovaných zpráv jediná obec. Na těchto hradech ovšem již nežili zemané či vladykové a drobní rytíři, ale vyšší šlechta často zvučných jmen jako byli např. páni z Pirkenštejna žijící na Ratajích.

Zásadní změnu do pozemkové držby okresu přinesly husitské války v první třetině 15. století. Ty důkladně zamíchaly vlastnickými poměry. Nejenom, že se změnila konkrétní jména vlastníků, kteří se buď postavili či naopak nepostavili na husitskou stranu, ale konfiskace vedly rovněž k vytvoření odlišných pozemkových celků. Docházelo zde k dvěma protichůdným tendencím. Jednak pokračovalo drobení majetku drobné šlechty, který se dědictvím dědil mezi syny, a jednak docházelo spolu s prohlubujícím se majetkovou diferenciací šlechty ke skupování dříve samostatných statků a vytváření větších panství. K tomu přispělo i rozvrácení církevních majetků husity a následně jejich konfiskace za císaře Zikmunda. Na území okresu mělo majetek 89 pozemkových vlastníků, z toho téměř 60 % stále vlastnilo pouze jedinou ves a necelých 20% po dvou vesnicích. Celkem 187 katastrálních území lze přiřadit ke konkrétním vlastníků, z nichž k největším patřila panství: Rataje s 11 vesnicemi, Kolín ve vlastnictví královské komory se stejným počtem vesnic, Chlum s devíti, Malešov a Paběnice s 6 vesnicemi, stejně jako stará církevní panství Sázava s osmi a Sedlec se sedmi vesnicemi, která byla nyní v zástavě světských šlechtických rodů. Rostla ale i většina pozdějších velkých panství

jako bylo např. panství Žleby se čtyřmi vesnicemi. Do kutnohorského okresu zasáhlo již i rozsáhlé šternberské panství a kolem Kácova se začalo formovat další významné panství. Naopak význam Zruče upadal. Přečodně se zformovalo rozsáhlé panství i kolem hradu Chlumu. Jeho majitelé - Slavatové z Chlumu a Košumberka vlastnili i rozsáhlá panství mimo okres Kutná Hora a patřili mezi přední a nejbohatší šlechtické rody v zemi. Slavatové ve svých rukách spojili na Kutnohorsku nejen panství Chlum, ale přečodně i Čestín a Talmberk a za hranicemi okresu panství Kostelec nad Černými Lesy a k tomuto majetku připojovali postupně další drobné dříve samostatné statky.¹

V 16. století dále pokročil proces koncentrace velkých panství, která postupně pohlcovala drobné statky a jednotlivé vsi. I mezi nimi však vznikaly, zpravidla pouze přečodně, větší územní celky. Některá spojení však přežila staletí. To byl např. případ statku Suchdola, jež se spojil s Dobřením a Tuchoticemi. Některé z nich si podržely určitou samostatnost, byť se odrážející pouze v názvu panství. Bylo tomu tak např. u statku Suchdol, který se stal součástí panství Malešov. Z 16. století se dochovalo již podstatně více zpráv o pozemkových vrchnostech než v předcházejících stoletích. Majetkově zařadit můžeme již 213 katastrálních území, jež vlastnilo celkem 66 pozemkových vlastníků. Z nich více jak polovina stále vlastnila pouze jedinou ves a necelých 10 % vsi dvě. Největším panstvím zůstal Chlum s čtrnácti vesnicemi a po něm Rataje s jedenácti vesnicemi. Větších panství s desíti vesnicemi bylo na okrese Kutná Hora hned šest. Jednalo se o Malešov, Žehušice, Kácov, Tupadly, Vlastějovice a Čestín. Osm vsí stále držel na okrese Kutná Hora král. Naopak církevní panství se postupně zmenšovala. Sedlec vlastnil již jen šest obcí a Sázava sedm. Velký vliv na územně správní členění Kutnohorska měl první protihabsburský odboj v letech 1546-47. Pro Čechy skončil katastrofou. V pozemkové držbě se to projevilo rozsáhlými konfiskacemi majetku odbojných stavů panovníkem. Ten si však dlouho zabavené nemovitosti neponechal a záhy je předával svým věrným. To výrazně změnilo mapu pozemkové držby na Kutnohorsku. Posílil se proces koncentrace pozemkového majetku. V spíše výjimečných případech docházelo i ke vzniku celých nových panství - to byl příklad panství Nové Dvory, jehož základem byly právě konfiskované vesnice v území původně kolonizovaném sedleckým klášterem, jež se dostalo po husitských válkách zčásti do světských rukou.²

Vůbec největší změnu v pozemkové držbě na Kutnohorsku však měla na svědomí Bílá hora. Potrestání odbojných stavů provázely nesčetné konfiskace majetku a ty se hluboce dotkly i Kutnohorska.³ Především došlo k změnám majitelů. Původní české rody vystřídala cizí šlechta,

---

¹ Slavatové vedle hradů Chlum a Košumberk vlastnili v předhusitském období i Podhořany a Damírov a Michal Slavata získal po husitských válkách i statky Sázavského kláštera. Počátkem 17. století získali Slavatové dědictví po pánech z Hradce.

² Zakladateli novodvorského panství se stali Žerotínové, významný moravský rod ze Strážnice. Za válečné zásluhy Ferdinand I. daroval Karlovi ze Žerotína roku 1551 nejprve panství Žehušice a o dva roky později mu propůjčil i panství Kolín. Jeho součástí byly i vesnice v okolí Nových Dvorů. Karlovu synovi Kašparu Melicharovi ze Žerotína panovník roku 1591 kolínské panství odňal. Dovolil mu však roku 1593 nechat dědičně připsat vesnice v okolí Nových Dvorů. Spojením těchto vesnic v jeden administrativní celek vzniklo panství Nové Dvory. Do zemských desek bylo zapsáno roku 1611 a Kašpar Melichar ze Žerotína si nechal na místě staré tvrze v Nových Dvorech vybudovat nový zámek.

³ Díky bělohorské porážce zaniklo rozsáhlé trčkovské panství, které zásluhou zvolených mezníků vždy k polovině století jaksi "vypadlo" ze struktury pozemkové držby. Trčkové svým váhavým postojem k protihabsburskému odboji zůstali panovníkem nepostiženi a naopak získali řadu konfiskátů, díky nimž se vypracovali mezi nejbohatší rody v zemi. Patřilo jim např. panství Světlá, Vlašim, Lipnice a řada vesnic na Dolnokralovicku a vedle toho i okresu Kutná Hora vzdálenější panství jako byl Žebrák, Vožice či Klášterec. Během třicetileté války byl Adam Trčka zavražděn spolu s Albrechtem z Valdštejna a trčkovské dominium se rozpadlo.

již panovník uděloval majetek odbojných českých rodů a která s sebou také přinesla i západo-německou šlechtickou titulaturu. Třicetiletá válka postihla značnou část Kutnohorska, zejména jeho nížinná část byla vypálena a kontinuitu si s několika výjimkami udržely pouze církevní stavby. Zájem panovníka o finanční zdroje vedl ke zdanění obyvatelstva. Podkladovým materiálem pro zdanění byla tzv. Berní rula z roku 1654, díky níž máme již víceméně úplný přehled o pozemkové držbě na okrese. V tomto roce byl pozemkový majetek na okrese rozdělen mezi 50 pozemkových vlastníků. Třicetiletá válka vedla ke koncentraci pozemkového majetku. Na jedné straně dále zanikaly drobné statky a tvrze, na straně druhé ovšem sílila a mohutněla velká panství. Po jediné vesnici vlastnilo již pouze necelých 40% vlastníků a o něco více než 10% spravovalo dvě vsi. Vůbec největším se stalo malešovské panství, jemuž náleželo devatenáct katastrálních území. Následovaly Rataje se sedmnácti katastrálními územími. Velice dynamicky se rozvíjelo panství Ledeč nad Sázavou, které pouze na území okresu vlastnilo čtrnáct katastrálních území a další za jeho hranicemi. Dvanáct katastrálních území na okrese spravovalo panství Kácov a jedenáct křesetické panství. Rychle rostlo i panství dříve nepřilíš významné - Žehušice i mladé panství Nové Dvory, která obě měla po devíti katastrálních územích, přičemž žehušické panství sahalo i za hranice okresu. Prakticky stagnovalo panství Tupadly s osmi katastrálními územími, Červené Janovice se sedmi katastrálními územími či Český Šternberk, který ovšem z převážné části ležel za hranicemi okresu, a naopak poměrně výrazně se zmenšilo cisterciácké panství Sedlec, jemuž zbyla již jen čtyři katastrální území. Další důležitou změnu v pozemkové držbě představovalo uvedení jezuitů do Kutné Hory, jimž panovník přidělil rozsáhlé pozemkové vlastnictví sestávající především z panství Křesetice a statků Úmonín, Mitrov a Žišov a některých dalších vsí.

Zatímco Berní rula sloužila pouze ke zdanění poddaných, Tereziánský katastr z roku 1750 sloužil již ke zdanění jak rustikálního, tak i dominikálního majetku. Proto nám již přináší i řadu konkrétních poznatků o zemědělské výrobě velkostatků i poddanských hospodářství. Pouhý pohled na mapu ukazuje, že proces koncentrace pozemkové držby dále pokračoval. V okrese Kutná Hora mělo své majetky již jen 38 pozemkových vlastníků, z nichž pouze 40% vlastnilo jedinou ves, a zmenšil se i počet vlastníků s držním dvou, tří či čtyř obcí. Drobné statky nadále zanikaly a velká panství mohutněla. Tento proces byl umocněn i zaváděním tzv. fideikomisu. Tímto právním aktem, jenž musel odsouhlasit panovník, si šlechta zajišťovala dobrovolnou, ale pro všechny potomky závaznou nedělitelnost, nezcižitelnost a nezadlužitelnost vybraného pozemkového majetku.¹ Obvykle současně byl stanoven i způsob dědění tohoto majetku - nejčastější byla primogenitura, kdy majetek dědil nejstarší syn. Za fideikomis bylo obvykle vybráno jádro panství s nejcennějšími objekty a pozemky. Z tohoto pohledu si však šlechta na Kutnohorsku svého pozemkového majetku příliš necenila, neboť jediným fideikomisem na okrese bylo žehušické panství patřící k fideikomisu Thun Hohensteinů v Klášterci nad Ohří. Např. sousední panství Nové Dvory zůstalo statkem allodiálním, tj. kdykoliv a komukoliv volně prodejným a zadlužitelným, a jako fideikomis Chotkové vybrali panství Veltrusy. Zatímco řada drobných statků byla jejich majiteli prodávána vlastníkům velkých panství, některé drobné statky, k nimž patřil např. statek Hodkov, Horka nad Sázavou či Zbraslavice, jež vlastnily pouze po jednom katastrálním území, prokazovaly neobvyčejnou vitalitu a jejich stavební aktivity dokazují, že se dokázaly přizpůsobit podmínkám doby. Na druhé straně sílila základní zhruba desítká velkých panství okresu. V Posázaví to byla panství Ledeč, k níž bylo připojeno panství Vlastějovice, Zruč, Kácov, jež přešel do majetku panovnického rodu, Rataje, Český Šternberk i Sázava. V nížinné části okresu to byla především panství Žehušice, Nové

¹ Fideikomis byl součástí rakouskouherského právního řádu a poté i právního řádu ČSR až do roku 1925, kdy byl zrušen.

Dvory, Žleby, Tupadly, Sedlec, Křesetice-Úmonín, Malešov a rovněž červenojanovické panství, které roku 1725 koupilo královské horní město Kutná Hora.¹ Největší územní rozvoj zaznamenala panství Tupadly, Sedlec a Žehušice, která přikoupila po šesti katastrálních obcích, novodvorské a sázavské panství stagnovalo a malešovské, ledečské a šternberské panství alespoň na Kutnohorsku vesnice prodávala. Významnou změnou promítající se do pozemkového vlastnictví bylo rušení klášterů. Na Kutnohorsku se dotklo především cisterciáckého kláštera v Sedlci a Jesuitské koleje. Po kratším mezidobí, kdy tento majetek spravoval studijní fond, obě panství získala nové majitele.² Sedlecké panství získali jihočeští Švarcnberkové, do vlastního kláštera byla přesunuta z Prahy a Golčova Jeníkova tabáková továrna. Křeseticko úmonínské panství i se statkem Žišovem vydražil roku 1824 ve veřejné dražbě J.F. Svoboda, první nešlechtický majitel panství na okrese.

O stavu pozemkové držby v samém závěru patrimoniálního období nás informují již tiskem vydané popisy českých zemí. Je to především Sommerova topografická příručka Popis království českého z roku 1843. Ani v tomto období se proces koncentrace pozemkové držby nezastavil. K velkým panstvím byly připojeny zbývající malé statky jako byl např. Hlízov či Třebešice, jež pohltily chotkovské Nové Dvory. Vlastějovické panství bylo připojeno k Dolním Kralovicím. Došlo však i k významnému sloučení dvou Auerspergských panství Žleby a Tupadly, která se rázem stala největším dominiem nížinné části okresu s vlastnictvím dvacetičtyř katastrálních obcí. Spojily se však i malá panství a statky Zruč, Hodkov, Ostrov a Zbraslavice. Absolutně nejrychleji rostoucím panstvím však bylo kácovské panství, jež se rozrostlo o šest vesnic. Křesetické, novodvorské a červenojanovické panství se zvětšilo o čtyři vesnice. Panství Malešov a Žleby zvětšily svůj rozsah o tři katastrální území. Panství Ledec, Sázava, Český Šternberk či Sedlec víceméně stagnovala a Zruč a Rataje přišly o jednu vesnici. Avšak i mezi velkými panstvími existovala taková, která na okrese Kutná Hora vyklízela svoje pozice. K nim patřil především Český Šternberk, který odprodal tři vesnice, a panství Ledec nad Sázavou, které přišlo o dvě vsi. Malé statky, pokud vůbec nezanikly, což se stalo např. již zmiňovanému Hlízovu, Třebešicím, Úmonínu, Žišovu a mnoha dalším, zpravidla stagnovaly, případně dokázaly rozšířit své pozemkové vlastnictví o jedinou ves. Přesto některé drobné statky, jako byla např. Horka nad Sázavou prokázaly neobyčejnou vitalitu a podržely si nejen samostatnost, ale podle stavebních a hospodářských aktivit musely rozhodně prosperovat. Slučování panství bylo provázeno od závěru 18. století i dalším jevem souvisejícím s rozvojem podnikatelských aktivit a s racionalizací zemědělské i průmyslové výroby stejně jako administrativy a správy panství. Docházelo k vytváření tzv. ústředních správ, které jednotným a koordinovaným způsobem spravovaly jednotlivé velkostatky, jež vlastnila jedna šlechtická rodina. To byl případ např. Nových Dvorů, kde jeden ústřední správní orgán spravoval i tak vzdálené velkostatky jako byly Nové Dvory, Veltrusy na Mělnicku a Bělušice na Mostecku.³ Obdobně tomu bylo i u Žehušic spravovaných až z Klášterce nad Ohří a u dalších panství.

Rok 1848 přinesl zásadní změnu do územněsprávního uspořádání okresu Kutná Hora. Byla zrušena panství a veřejnoprávní agenda zrušených vrchnostenských úřadů byla přenesena na nově vytvořené samosprávné obecní úřady. Mapa okresu tak dostala od základu odlišný obraz. Zmizela z ní dominia a objevily se na ní jednotlivé katastrální obce. V roce 1864 bylo toto územní uspořádání doplněno o zřízení vyšších územních celků - okresů. Dnešní okres Kutná Hora náležel dvěma politickým okresům - Kutné Hoře a Čáslavi. Tyto okresy se dále členily

¹ Srovnej Slavík, Panství kutnohorské, Kutná Hora 1882, zde je zevrubně popsán historický vývoj veškerého pozemkového majetku města Kutné Hory.

² Majetek zrušených klášterů spravoval studijní fond, který z jejich výnosů financoval vzdělávací, charitativní a další činnosti církve.

³ Srovnej: J. Tywoniak, Ústřední správa Chotkovských velkostatků, Sborník archivních prací 1973.

na soudní okresy. Kutnohorský na vlastní kutnohorský a uhlířskojanovický, čáslavský na vlastní čáslavský a haberský. Vedle těchto okresů na území současného kutnohorského okresu zasahovaly z Německobrodská sousední soudní okresy Ledeč nad Sázavou a z Benešovska Dolní Kralovice a jedinou vsí i Kostelec nad Černými Lesy z politického okresu Kolín. V pozemkovém vlastnictví došlo rovněž k významným změnám. Poddaní se konečně stali pány svých nemovitostí a tedy i pozemků. Šlechtického velkostatku se však příliš změny roku 1848 nedotkly. Bývalé dominikální pozemky zůstaly i nadále panskými, šlechtě však ubyly levná robotní pracovní síla, kterou nahrazovala modernizací zemědělské výroby - nasazením strojů, racionálnějšími stavbami nevyžadujícími tolik ruční práce, výkonnějšími odrůdami plodin a plemeny hospodářských zvířat apod.

Až do 14. století mělo režijní hospodaření velkých pozemkových vlastníků jen velmi omezený význam. Hlavním producentem pro trh zůstával poddaný. Označení dvůr, běžně se v pramenech z této doby vyskytující, označovalo pravděpodobně dvorec, tj. buď zcela neopevněné nebo jen lehce opevněné sídlo drobných šlechtických majitelů.¹ Zde vedle obytných budov byly určité i hospodářské budovy. Jejich podoba však není známá, lze však na základě analogií odvodit, že byly především ze dřeva. Tyto budovy sloužily v případech tzv. rezidenčních dvorců převážně k uskladnění zemědělských výrobků, které feudálové vybrali od svých poddaných. Vlastní výroba měla zřejmě jen omezený rozsah a sloužila zásobování rodiny feudála, nebyla určena pro trh. Je možno rovněž předpokládat existenci tzv. podnikatelských dvorců, tj. takových dvorců, v kterých jejich majitel nesídlil, ale hospodařil na nich. Takovéto dvory pravděpodobně vlastnila drobná šlechta, která nebyla schopna využít z poddanských dávek. Zcela určité takovéto dvory existovaly, a to i dříve než ve 14. století, při klášteřích, na Kutnohorsku při klášteři v Sedlci, Sázavě, Drobovicích eventuálně i Vilémově a Želiví.² Jejich konkrétní podoba není známá, předpokládá se však, že zde již byly jednoduché chlévy, stodoly i sýpky a vedle nich obydlí správce dvora. Rozvoj podnikatelské aktivity šlechty započal sice již ve 14. století, ale vrcholil až na přelomu 15. a 16. století. Šlechta začala podnikat v rybníkářství a v pivovarství. Vlastní zemědělská výroba, soustředěná ve dvorech, však stále zajišťovala jen na málo změněné úrovni ve srovnání s předhusitskou dobou zásobování majitelů panství. V zemědělství začal šlechtický velkostatek podnikat ve vlastní režii ve značném rozsahu daném zvyšující se poptávkou po zemědělských výrobcích v průběhu 16. století. V této době pravděpodobně vznikla i na Kutnohorsku základní síť hospodářských dvorů. Jelikož šlo převážně o dvory dřevěné, nezachovalo se z nich prakticky nic do současnosti. Vzácným pozůstatkem je renesanční sýpka v hospodářském dvoře v Žehušicích či renesanční mlýn a pivovar při hospodářském dvoře v Sázavě. Rozvoj zemědělství zásadním způsobem ovlivnila třicetiletá válka. Většina dvorů lehla popelem či byla jinak zničena. Po válce byly tyto dvory obnoveny a řada dvorů, ojedinele zmiňovaných i v berní rule, byla postavena nově na zeleném drnu. Tak dostalo Kutnohorsko síť barokních hospodářských dvorů, která se s menšími korekturami dochovala až do dnešních dob.³ Tyto dvory byly již v naprosté většině případů kamen-

¹ K vývoji usedlosti a tedy i malých panských sídel zejména v jejich vztahu k zemědělství srovnej: J. Rychlík, *Zemědělská usedlost v období feudalismu*, Vědecké práce Zemědělského muzea 28, Praha 1989, zde i další etnografická, historická i archeologická literatura.

² Zejména u těchto vzdálenějších klášterů a ve vesnicích náležejících církvi v Praze je nutno předpokládat existenci dvorů nebo alespoň rozsáhlejších skladovacích prostor pro vybírané poddanské dávky, neboť doprava do mateřského kláštera byla dlouhá a reálná vždy po delším časovém odstupu.

³ Tyto dvory byly zakládány často plánovitě v určitých vzdálenostech tak, aby v nich bylo možno racionálně hospodařit. Byly i vzájemně propojeny sítí cest a celkově byly zakomponovány do barokní krajiny. To někdy vede při pohledu na mapu, kdy dvory jsou občas, jako na Kutnohorsku v případě žlebského panství, na vrcholech trojúhelníků, k domněnce, že dvory byly záměrně zakládány podle jakési pře-

né a svojí konstrukcí i funkčním uspořádáním se staly na staletí vzorem pro zemědělskou malovýrobu. Šlechtické velkostatky byly v této době založeny na robotně nevolnické práci. Robotní povinnosti poddaných se podstatnou měrou zvýšily a velkostatek dodával na zvětšující se zemědělský trh převážnou část produkce. Část pšenice a ječmene byla zpracována v panských pivovarech, jejichž odbyt byl zajištěn odbytovým monopolem. Na řadě velkostatků prosadila vrchnost i některou z forem monopolizace mletí obilí a řada dalších opatření znevýhodňovala poddanské hospodářství. Jednotlivé velkostatky se stávaly do značné míry uzavřenými hospodářskými jednotkami s autarkním trhem. Tuto pozici narušovanou sice silnými kapitalistickými vztahy si šlechtický velkostatek udržel až do zániku feudalismu. Od přelomu 18. a 19. století začal velkostatek racionalizovat svoji výrobu – začal využívat zlepšených osevních postupů, zaváděl nové stroje, zdokonaloval hospodářské budovy a zaváděl nové plodiny především brambory a cukrovku. Část dvorů však začal již v první polovině 19. století i pronajímat.¹ Těmto změnám požadavkům se musely přizpůsobit i hospodářské dvory. V roce 1750 na Kutnohorsku existovalo 145 hospodářských dvorů 36 vrchností. Nejvíce dvorů mělo kácovské panství – dvanáct, dále sedlecké a žehušické, jež měly po jedenácti dvorech, a deset jich mělo panství Křesetice. Naopak jediný dvůr měly např. Zbraslavice, Hlízov, Filipov a ze statků se sídlem mimo okres Kutná Hora i Červené Pečky, Ratboř či Český Šternberk. Před polovinou 19. století mělo na území okresu 102 hospodářských dvorů dvacet vrchností. Nejvíce dvorů měl Kácov – čtrnáct. Panství Žleby mělo třináct dvorů, Sedlec dvanáct, po desíti Nové Dvory a Žehušice a osm panství Malešov. Naopak jediný měly Křesetice, Hodkov, Červený Hrádek, Červené Pečky či Ratboř. Nápadný úbytek hospodářských dvorů o více jak 30% v rozmezí let 1750-1848 byl způsoben raabizací. Parcelací dvorů a jejich přidělem drobným zájemcům z řad poddaných sledoval stát podporu zemědělského podnikání. Raabizace se týkala především rušených církevních panství, pozemkového majetku královských měst a teprve potom i panství v soukromých rukách. Na Kutnohorsku se raabizace týkala především kutnohorského panství, kde byly raabizovány veškeré dvory stejně jako královských měst Čáslavi a Kaňku. Parcelovány byly i veškeré dvory bývalého jezuitského panství Křesetice, takže tomuto panství zůstal jediný – zřejmě architektonicky vůbec na okrese nejcennější empírový dvůr v Úmoníně. Koncem 18. a počátkem 19. století došlo na řadě panství k přestavbám a přístavbám starších barokních dvorů i k zakládání dvorů nových. Řadu klasicistních dvorů tak nacházíme především na novodvorském a žehušickém panství. Ještě mladší dvory ovlivněné romantickým historismem poloviny 19. století se nacházejí na žlebském panství, v Třebešicích či ve Zruči. Ještě mladší přestavbu, ovlivněnou stylem švýcarské architektury, můžeme vidět např. v Kluckých Chvalovicích. Ojedinelé stavby vznikaly i na přelomu 19. a 20. století a dokonce i v meziválečném období. Nešlo však již o přestavbu celého dvora, ale o jednotlivé stavby. Příkladem takovéto stavby je např. sýpka ve dvoře v Sedlci a Úmoníně či vepřín v Úmoníně nebo Karlovicích. Větší část dvora byla již v tomto století přestavěna v Kounicích.

Po revoluci roku 1848 se z bývalých panství staly velkostatky. Již nebyly vyhrazeny pouze šlechtě, jako tomu bylo v naprosté většině případů do roku 1848, ale ve zvýšené míře se majitelé stávali i nešlechtičtí podnikatelé, kteří vydělali peníze v průmyslu či v obchodu a jež se zpravidla zakupováním pozemkového vlastnictví a životem na venkovských sídlech (často provázených zakupováním šlechtických titulů), chtěli přiblížit životním stylem šlechtě.² Zá-

---

dem vyměřené sítě.

¹ Tímto způsobem hospodařili především Švarcnberkové, kteří propachtovávali všech dvanáct dvorů. Kácov propachtovával na území okresu sedm dvorů a Malešov a Žehušice po jednom.

² To byl i případ železničářské podnikatelské rodiny Šebků, kteří se stali vlastníky Zruče nad Sázavou a za své zásluhy o rozvoj železnic získali titul svobodných pánů.

kladem velkostatkové zemědělské výroby zůstaly stejně jako v předchozím období dvory. Až do vleklé hospodářské krize, jež vypukla v 70. letech 19. století, na těchto dvorech hospodařila šlechta ve vlastní režii. Během krize však velká část majitelů velkostatků, zejména v nížinné části okresu, ztratila zájem o vlastní podnikání a snažila se ztráty z podnikání minimalizovat tím, že jednotlivé dvory pronajímala. To se týkalo především panství Nové Dvory, Žehušice, ale i Ratají. Před první světovou válkou podle neúplných údajů bylo pronajato 23 dvorů. Tím si šlechta zajistila alespoň ve formě pachtovného minimální zisk ze dvorů. Někdy však nestačil ani pronájem a některé velkostatky byly nuceny k prodeji části dvorů, čímž se dosavadní rozsah velkostatku někdy i dosti podstatně omezil. Konečnou ránu šlechtickému velkostatkovému podnikání zasadila první pozemková reforma, jež zabrala velkostatkům půdu nad 250 ha celkové výměry, z toho 150 ha orné půdy. O jejích výsledcích informuje jednak rozsáhlé dílo J. Voženílka a jednak poslední ze schematismu velkostatků. Majitelům velkostatků sice byla část pozemků, zpravidla těch nejlepších propuštěna i s několika hospodářskými dvory ze záboru, ale většina pozemků byla zabrána. Z jednotlivých dvorů byly obvykle vytvořeny zbytkové statky, které byly prodány za přídělovou cenu zájemcům. Touto cestou byly zachovány racionálně velké zemědělské výrobní jednotky. Pouze minimum dvorů bylo bezzbytku rozparcelováno.¹ Drobným zájemcům byly rozparcelovány zpravidla okrajové části pozemků některých dvorů. První pozemková reforma až na výjimky podlomila ekonomické základy velkostatkového hospodaření, neboť majitelům zbyly obvykle vedle jednoho dvou dvorů i zámky, parky, obory apod., pro jejichž údržbu a opravy již výnosy majetku propuštěného ze záboru nestačily. Na druhé straně část šlechtických majitelů postižená společensky i zrušením šlechtických titulů ztratila zájem o podnikání, uzavřela se do sebe, společensky se stýkala většinou jen s kruhy bývalé šlechty a v řadě případů již sama nepodnikala a zbývající dvory případně průmyslové podniky i nadále pronajímala. Meziválečnou strukturu velkého pozemkového vlastnictví tak sice i nadále tvoří velkostatky a jejich dvory a nově i zbytkové statky, ale podnikání na nich je roztrženo mezi majitele a nájemce. Počátkem třicátých let existovalo na okrese Kutná Hora již jen 23 velkostatkových dvorů a 16 zbytkových statků. Ve vlastní režii bylo obhospodařováno celkem 17 dvorů. Nejvíce - čtyři - jich obhospodařoval velkostatek Rataje, jemuž zůstaly čtyři dvory. Rovněž velkostatku Malešov zůstaly tři dvory, na nichž velkostatek dále hospodařil. Zručský velkostatek hospodařil ve dvou dvorech a velkostatky Křesetice, Žleby, Sedlec, Zbraslavice, Hodkov, Kácov, Horka a Červené Pečky obhospodařovaly po jediném dvoře. Propachtovaných dvorů existovalo na okrese celkem šest. Z nich dva pronajímал velkostatek Nové Dvory, který ve vlastní režii vůbec nehospodařil, a dále po jednom velkostatku Žleby, Jindice, Sázava a Filipov. Zbytkové statky byly nejvíce zakládány v nížinné části okresu. Z bývalých žlebských dvorů byly zbytkové statky vytvořeny ze sedmi, z novodvorských ze čtyř stejně jako z dříve sedleckých a jediný zbytkový statek byl zřízen při statku Ostrov. Vedle těchto velkých pozemkových jednotek zemědělské výroby existovaly i nadále již dříve odprodané jednotlivé velkostatkové dvory, na něž se první pozemková reforma nevztahovala.²

¹ Zvláštní ukázkou parcelace bývalých dvorů je dodnes možno vidět v Dobřeni, kde jak z traktu chlévů, tak i z traktu stodol a sýpků byly vytvořeny byty a k nim přidělena část pozemku. Uprostřed dvora je vedena silnice. Obdobou je dvůr v Chotusicích, který byl parcelován tak, že trakt chlévů byl rozdělen podle jednotlivých klenebních oblouků a ke každému bytu byla přidělena stejně úzká část přes dvůr, kde jsou nyní zahrádky a dvorky, stojících stodol. Dvůr v Příbyslavicích byl rozdělen mezi dva vlastníky a na dvoře vyrostla nejprve zeď a poté i další novější účelové budovy nahrazující ty, které zůstali majiteli druhé poloviny.

² Definitivní výsledky pozemkové reformy nebyly zpracovány. Stejně tak jsou neúplné jednotlivé schematismy, z nichž meziválečný je pouze jediný a nezachycuje pozemkovou reformu po jejím dokončení,

Tato struktura doznala částečných změn během druhé světové války a těsně po ní. Část majetku se za války dostala do německých rukou, část majitelů se naopak přidala k Němcům, a proto jim byl na základě Benešových dekretů o znárodnění majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů majetek znárodněn. To byl i případ novodvorského panství či panství Sedlec. Zatímco v prvním případě byla oprávněnost konfiskace potvrzena soudem, v druhém případě byl majetek Švarcnberkům, kteří se postavili proti okupantům, vrácen. Nicméně vzápětí, již po únoru roku 1948 jim byl podruhé na základě druhé pozemkové reformy zabrán. Tento osud stihl i některé menší dříve šlechtické velkostatkáře na okrese i řadu majitelů zbytkových statků. Proto jim byl majetek na základě zákona o zmírnění majetkových křivd po roce 1989 opět navrácen.

ale v jejím průběhu. Není proto zřejmé, kolik dvorů bylo již před pozemkovou reformou prodáno. Proto je třeba připomenout, že k velkému pozemkovému vlastnictví, srovnatelnému svým ekonomickým významem s panskými dvory, náležely již od poloviny 18. století i některé rustikální dvory. V meziválečném období je obdobným případem pozemkový majetek některých zemědělských družstev. Jejich původ i osudy byly však od dominikálních dvorů odlišné a nejsou předmětem této studie.

Číselník správních jednotek (panství a statků) okresu Kutná Hora

1. panství Křesetice	31. panství Vlastějovice	62. panství Švábínov
2. panství Malešov	32. panství Úmonín	63. statek Zaříčany
3. panství Červený hrádek- Chotouchov	33. statek Třebešice	64. statek Březová
4. panství Žleby	34. panství Čestín	65. statek Libenice
5. statek Jindice	35. statek Krchleby	66. statek Přítoka
6. panství Žehušice	36. statek Hostkovice	67. královské panství Kolín
7. panství Sázava	37. statek Hlízov	68. panství Dobřeň
8. panství Rataje	38. statek Žichovice a Kasanice	69. statek Vlkaneč
9. panství Český Šternberk	39. statek Kluky	70. statek Hořany
10. panství Kostelec nad Černými Lesy	40. statek Rápošov	71. Pražská kapitula
11. panství Dolní Kralovice	41. panství Habry	72. panství Sion
12. panství Ledec	42. panství Komorní Hrádek	73. statek Zhoř
13. statek Vrbsice	43. statek Zbyslav	74. statek Týniště
14. panství Nové Dvory	44. statek Bratčice	75. statek Lomec
15. panství Sedlec	45. statek Korotice	76. klášter Sv. Ducha v Praze
16. panství Červené Pečky	46. statek Dobrovítov	77. statek Malín
17. statek Ratboř	47. statek Janovická Lhota	78. statek Suchdol
18. královské horní město Kutná Hora resp. Horníci	48. panství Lichnice	79. statek Chřenovice
19. král. horní město Kaňk	49. statek Hraběšín	80. klášter Skalice
20. panství Červené Janovice	50. panství Zásmyky	81. statek Miskovice
21. statek Zbraslavice	51. panství Světlá n. Sázavou	82. statek Neškaredice
22. statek Ostrov	52. statek Krasoňovice - Želivec	83. statek Opatovice
23. statek Hlízov	53. statek Úžice	84. statek Ovčáry
24. panství Kácov	54. statek Mezholezy	85. statek Paběnice
25. panství Zruč	55. statek Mitrov-Žíšov	86. panství Chlum
26. statek Horka	56. statek Nová Lhota	87. statek Perštejnec
27. panství Golčův Jeníkov	57. statek Opatovice	88. statek Petrovice
28. svobodnická čtvrť	58. statek Petrovice	89. statek Poličany
29. královské město Čáslav	59. statek Souňov	90. Olomoucké biskupství
30. panství Tupadly	60. panství Lipnice	91. statek Přítoka
	61. statek Radvančice	92. statek Pucheř
		93. statek Roztěž
		94. statek Senetín

95. klášter Zbraslav	123. Arcibiskupství pražské	149. statek Semtěš
96. statek Solopysky	124. statek Nespeřice	150. Vilémovský klášter
97. statek Jakub	125. statek Onomyšl	151. statek Lovčice
98. statek Štipoklasy	126. statek Otryby	152. statek Bojmany
99. statek Tuchotice	127. statek Petrovice II	153. statek Druhanice
100. statek Turkaňk	128. statek Podmoky	154. statek Dolní Bučice
101. statek Čihošť	129. biskupství neurčené	155. statek Damírov
102. statek Vilémovice	130. statek Podveky	156. statek Dědice
103. statek Bláto	131. statek Vlačice	157. statek Hostovlice
104. statek Polipsy	132. statek Rašovice	158. statek Chlístovice
105. statek Brandejsek	133. statek Hoředlivá (Samechov)	159. statek Klucké Chválovice
106. statek Čábelice	134. statek Soběšín	160. statek Močovice
107. panství Talmberk	135. statek Tlučeň	161. statek Okřesaneč
108. statek Čenovice	136. statek Vavřinec	162. statek Přibyslavice
109. statek Hroznice	137. statek Vestec	163. statek Schořov
110. statek Chabeřice	138. statek Čenovice	164. statek Skovice
111. statek Chmeliště	139. statek Vlková	165. statek Starkoč
112. statek Michalovice	140. statek Zbizuby	166. statek Šebestěnice
113. statek Křivsoudov	141. Komenda něm. rytířů – panství Drobovice	167. statek Třebětín
114. Kartuziánský klášter Praha	142. statek Zderadiny	168. statek Milošovice
115. statek Kasanice	143. Řád německých křižovníků	169. statek Vrdy
116. statek Kochánov	144. statek Bohdaneč	170. statek Vyčapy
117. statek Kralice	145. statek Šlechtín	171. statek Zehuby
118. statek Křečovice	146. statek Borovsko	172. Želivský klášter
119. statek Losiny	147. statek Odranec	173. Vyšehradská kapitula
120. statek Mančice	148. statek Pertoltice	174. statek Nesměřice
121. statek Milotice		175. statek Bahno
122. statek Malejovice		

Vývoj správní příslušnosti katastrálních území okresu Kutná Hora

Název obce	Katastr. úz.	950	1050	1150	1250	1350	1450	1550	1654	1750	1848	1932
Adamov	Adamov									30	4	
Černíny	Bahno						175	2	1	1	1	
Sázava	Bělokozly					7	7	42	42	7	7	
Bernardov	Bernardov								14	14	14	
Bílé Podolí	Bílé Podolí				/29	153	165	43	6	6		
Uhl.Janovice	Bláto				103	103	106	8	8	8		D8
Bludov	Bludov							20	18	18		
Bohdaneč	Bohdaneč				143	144	144	12	12	12		
Žehušice	Bojmany				152	6	6	6	6	6		
Brambory	Brambory					29	153		6	6	6	
Bratčice	Bratčice			142	142	4	4,30	44	30	4		ZS4
Zbýšov	Březí							30	30	4		
Vlastějovice	Březina					113			31	31	11	
Úmonín	Březová				64		64	2	45	32	1	
Křesetice	Bykáň					2	2	2	2	1	1	
Miskovice	Bylany			15	15	15	65	66	1	1	1	
Církvice	Církvice					15	6	67	14	33	14	ZS14
Čáslav	Čáslav	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	
Čejkovice	Čejkovice			7			86	86	46	15	15	
Úžice	Čekánov				107	1		107,8	8	8	8	

Název obce	Katastr. úz.	950	1050	1150	1250	1350	1450	1550	1654	1750	1848	1932
Čestín	Čenovice						108,85	25	24	24	24	
Sázava	Černé Budy		7	7	7	7	7	7	42	7	7	
Černíny	Černíny							1,21	1,21	1,32	1	
Čer.Janovice	Čer.Janovice					20	20	20	20	18	18	
Sázava	Čeřenice						7		9,10	9	9	
Čestín	Čestín					34	34	34	34	34	24	
Zbýšov	Damírov			/7		7/155	155	7/46	46	35	15	
Zbýšov	Dědice					46,156	73,147	50	46	30	4	
Dobrovítov	Dobrovítov					46	46	46	46	30	4	
Suchdol	Dobřeň					68	68	68	2	2	2	
Sázava	Dojetřice					7	7	7	42	7	7	
Vrdy	Dolní Bučice				150		154		6	6	6	
Dol.Pohled'	Dolní Pohled'								25	25	25	
Drobovice	Drobovice				142	142	4	30	30	30	4	
Bohdaneč	Dvorecko						144	12	12		12	
Čáslav	Filipov					29	29	29	30	13	13	DP13
Záboří n.L.	Habrkovice					15	15	15	15	15	15	
Černíny	Hetlín							21	21	33	14	
Hlízov	Hlízov			15	15	15	15	37	37	37	14	ZS14
Zbraslavice	Hodkov					23,25	23	23	22,2	23	23	D23
Petrovice I	Hološiny									15	15	
Horka I	Horka I					152	6	6	6	6	6	
Horka II	Horka II					26		25	20	26	26	D26
Vrdy	Horní Bučice				150	150			6	6	6	
Horušice	Horušice					15		6/15	43	15	6	
Mískovice	Hořany				15	15	70	18/65	18	18	18	
Třebětín	Hostkovice					36	36		46	30	4	
Hostovlice	Hostovlice				157	157	86	86	4	4	4	ZS4
Hraběšín	Hraběšín					49	86	35,86	49	15	15	ZS15
Horka II	Hrádek					146	147	50		31	11	
Slavošov	Hranice						104	31	2	23	23	
Chabeřice	Chabeřice		110			110	110	25	24	24	24	
Krchleby	Chedrbí							35		15	15	
Pertoltice	Chlístovice					158	158	12	12	12	12	
Chlístovice	Chlístovice					71	72	46	2	2	2	
Zbýšov	Chlum				86	86	86	86	50	15	15	
Vavřinec	Chmeliště					111		8	8	8	8	D8
Chotusice	Chotusice			15	15	15	6	6	6	6	6	
Křesetice	Chrást					15	15	15	1	1	1	
Chlístovice	Chroustkov					71	72	46	2	2	2	
Čer.Janovice	Chvalov							73,147	20	20	18	18
Církvice	Jakub		7	97	97	97	67	67	14	14	14	
Uhl.Janovice	Janovic.Lhota					47	9	9	9	8	8	
Soběšín	Ježovice				129	8	8	8	8	8	8	
Rašovice	Jindice					114	106	16,106	5	5	5	DP5
Kácov	Kácov					24	24	24	24	24	24	D24
Čestín	Kamenná Lhota							12	51	16	16	D16
Kutná Hora	Kaňk						18	18	18	19	19	
Čestín	Kasanice							115	21/31	47	38	24
Zbýšov	Klucké Chválovce					159	86	86	27	39	4	
Kluky	Kluky				39	39	39	39	39	39	4	DP4
Čestín	Kněž					34	115	24	24	24	24	

Název obce	Katastr. úz.	950	1050	1150	1250	1350	1450	1550	1654	1750	1848	1932
Kobylnice	Kobylnice					15	67	67	14	14	14	
Uhl.Janovice	Kochánov					111			9	8	8	
Úmonín	Korotice						147	29	45	32	1	
Nepoměřice	Košice					18	2	2	2	2	2	
Bohdaneč	Kotoučov							144	12	12	12	
Vlastějovice	Kounice					15	6	47	31	31	11	
Vlkaneč	Kozohlody					142	6	30	27	4	4	
Chlístovice	Kralice				117	117	117	117	16	16	16	
Zbraslavice	Krasoňovice					25,178	34,178	34	52	25	25	D25
Zbýšov	Krchlebská Lhota					7	86	86	46	15	15	
Krchleby	Krchleby				35	35	35	35	46	15	15	ZS15
Křesetice	Krupá					15	15	1	1	1	1	
Onomyšl	Křečovice						118	16	16	5	5	
Křesetice	Křesetice					15	15,176	1	1	1	1	
Kutná Hora	Kutná Hora					18	18	18	18	18	18	
Pertoltice	Laziště					113	148	31	31	31	11	
Ledečko	Ledečko				8	8	8	34	8	8	8	
Zbraslavice	Lipina					25			25	25	25	
Sv.Mikuláš	Lišice					15	67	67	14	14	14	
Úmonín	Lomec						75	30	18	18	18	
Petrovice II	Losiny					119	119	119,24	24	24	24	
Bílé Podolí	Lovčice					151	30/60	4/30	43	6	6	
Pertoltice	Machovice						21	12,31	12	25	12	
Zbizuby	Makolusky						8	8	8	8	8	
Zbraslavice	Malá Skalice							1	1		1	
Suchdol	Malenovice					76	57	68	2	2	2	
Malešov	Malešov					2	2	2	2	2	2	D2
Kutná Hora	Malín	77		15	15	15	15	15	15	15	15	
Rataje n.S.	Malovidy				8	8	8	8	8	8	8	
Rašovice	Mančice					120	120	120	16	5	5	
Úžice	Mělník n.S.					7	7	7	10	10	10	
Miskovice	Mezholezy					15/78	7	7/54	54	2	2	
Petrovice I	Michalovice					112	73,147	46	12	12	12	
Pertoltice	Milanovice						21	31	12	12	22	
Nepoměřice	Miletice					71	72,121	46	16	16	2	
Onomyšl	Miletín					76	67	3	3	5	5	
Vlastějovice	Milošovice					168	168	168	28		11	
Rataje n.S.	Mirošovice				8	8	8	8	8	8	8	
Miskovice	Miskovice					78/80	81	68	2	2	2	
Uhl.Janovice	Mítrov				15	55,122	55	122	122	1	1	
Močovice	Močovice					15	160	30	30	30	4	
Nepoměřice	Nepoměřice					123		16,117	16	16	16	
Zruč n.S.	Nesměřice							50	28	31	11	
Kutná Hora	Neškaredice					82	82	82	2	1	1	
Kluky	Nová Lhota			7		56	85	32	56	15	15	ZS15
Nové Dvory	Nové Dvory						67	15	14	14	14	DP14
Okřesaneč	Okřesaneč					86,161	86	29		4	4	
Kluky	Olšany					29			56	15	15	
Onomyšl	Onomyšl				123	123	125	16	16	16	16	
Zbýšov	Opatovice			7	7	7	86	86	46	15	15	
Opatovice I	Opatovice I					18	18	20	57	32	1	
Uhl.Janovice	Opatovice II						8	24	8	8	8	
Zbraslavice	Ostrov				22	/22		31	12	22	22	ZS22

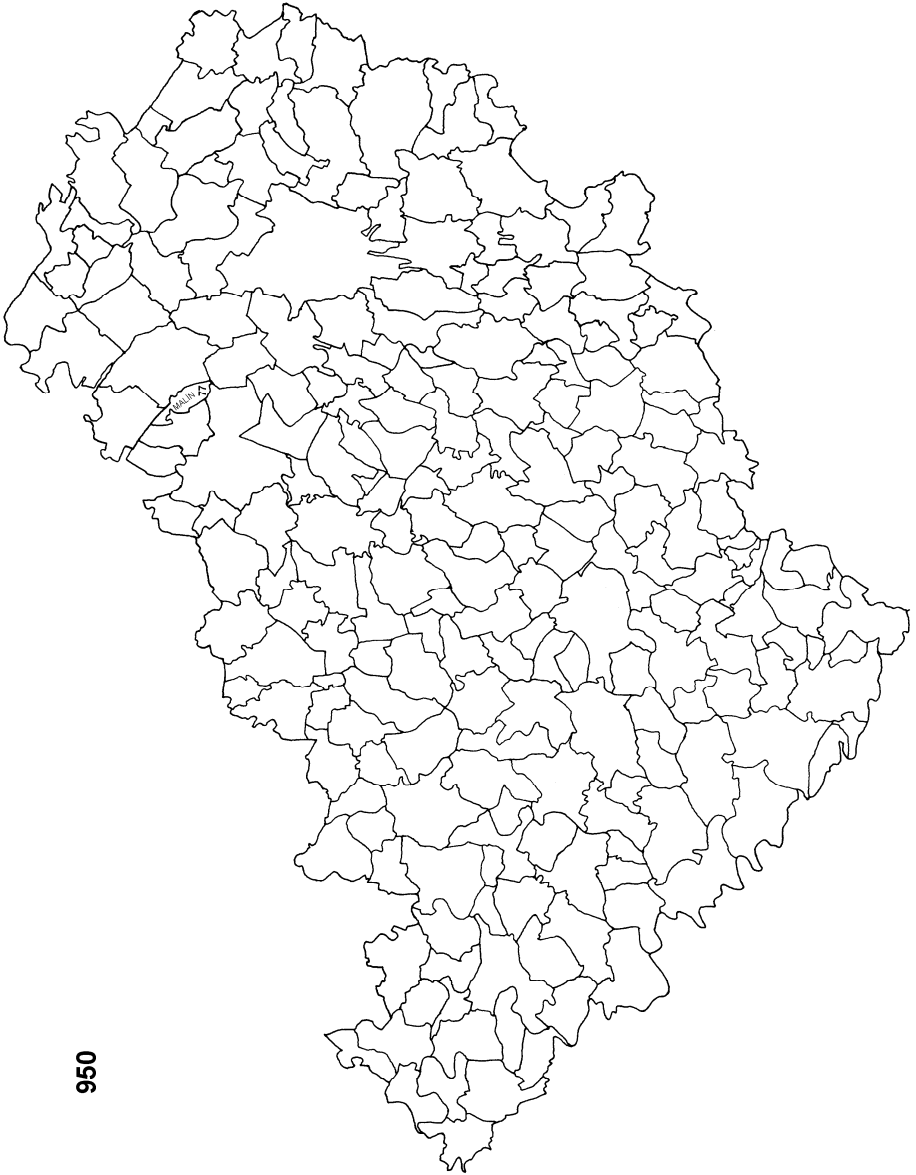
Název obce	Katastr. úz.	950	1050	1150	1250	1350	1450	1550	1654	1750	1848	1932
Paběnice	Paběnice				85	85	85	86	1	1	18	
Vlastějovice	Pavlovice				22	79	22	12/21	12	12	12	
Kutná Hora	Perštejnec					87	87	1	1	1	1	
Pertoltice	Pertoltice					148	23,31	31	31	31	11	
Petrovice I	Petrovice I			7		88	85,88	86	58	18	18	
Podveky	Podveky				130	130	130	9/8	8	8	8	
Malešov	Polánka					2	2	2	2	2	2	
Kutná Hora	Poličany						89	18	18	18	18	
Čestín	Polipsy				104	104	104	34	24	24	24	
Potěhy	Potěhy				142	142	142	4	30	30	4	
Bohdaneč	Prostř. Ves							144	12	12	12	
Černíný	Předbořice					62	62	1	1	1	1	
Vlkaneč	Přibyslavice				69,142	7,142	142	30	27	4	4	ZS4
Mískovice	Přitoky	90	15		15	91	91	91	18	18	1	
Kluky	Pucheř					92	92	92	1	1	1	
Úžice	Radvanice					7		7,10	42	7	7	
Zbraslavice	Rápošov					40	40	21	21	40	21	
Rašovice	Rašovice					132	132	132	27	5	5	
Rataje n.S.	Rataje n.S.					8	8	8	8	8	8	
Rohozec	Rohozec				15	15	67	6,67	6	6	6	
Onomyšl	Rozkoš									2	2	
Vidice	Roztěž					93	2	2	2	2	2	D2
Řendějov	Řendějov						104	34	24	24	24	
Bohdaneč	Řeplice								12	12	12	
Samopše	Samopše					7	7	10	42	7	7	
Sázava	Sázava	7	7		7	7	7	7	7	7	7	DP7
Kutná Hora	Sedlec		15		15	15	15	15	15	15	15	D15
Semtěš	Semtěš					149	6	6	6	6	6	
Petrovice I	Senetín					94	85,94	86,94	20	18	18	
Schořov	Schořov						30,63	35		30	4	
Slavošov	Slavošov					25	/25	25/31	2	22	22	
Staňkovice	Smilovice				8	8	8	8	8	8	8	
Úžice	Smrk				7,8	7	7	7	10	8	8	
Soběšín	Soběšín					134	134	134	9	9	9	
Suchdol	Solopysky					96	96	3	3	3	3	
Souňov	Souňov							18,59	59	15	15	ZS15
Staňkovice	Staňkovice						8	8	8	8	8	D8
Petrovice II	St.Nespeřice					34	34		34	24	24	
Starkoč	Starkoč					165	175	43	6	6	6	
Sudějov	Sudějov								8	16	16	
Suchdol	Suchdol				78	78	78	78	2	2	2	
Sv.Mikuláš	Sulovice					15	67	6	14	6/14	6	
Sv.Kateřina	Sv.Kateřina					15	67	67	67	14	14	
Sv.Mikuláš	Sv.Mikuláš					15	67	67	67	14	14	DP14
Šebestěnice	Šebestěnice					166	166	35	60	15	15	
Štipoklasy	Štipoklasy					21	21	21,98	21	18	18	
Samopše	Talberk				107	107	107	8,34	8	8	7	
Třebešice	Třebešice					15,33	33	33	33	33	14	ZS14
Třebětín	Třebětín							144	12	12	12	
Třebonín	Třebonín		167		167	167/85	85	86	39	15	15	
Vidice	Tuchotice					99	99	2,78	2	2	2	
Tupadly	Tupadly				142,30	30	30	29,30	30	30	4	ZS4
Malešov	Týniště						74	2	2	1	2	

Název obce	Katastr. úz.	950	1050	1150	1250	1350	1450	1550	1654	1750	1848	1932
Uhl.Janovice	Uhl. Janovice				9	9	9	9	9	8	8	D8
Petrovice I.	Újezdec					94	94	85,20,34	20	18	18	
Úmonín	Úmonín				32	32	32	34	32	1		D1
Zbraslavice	Útěšenovice				/107		101	21,31	61	33	14	
Úžice	Úžice				53,8	8	8	112/8	8	8	8	
Vavříneč	Vavříneč					7,136	136	8	8	8	8	
Zbraslavice	Velká Skalice							17	17	17	17	
Chlístovice	Vernýřov								16/62	2/3	2	
Třebětín	Víckovice					144		144	12	12	12	
Vidice	Vidice					18	18	78	2	2	2	
Čer.Janovice	Vilémovice					102	102	102	20,45	18/32	18	
Vinaře	Vinaře				/142		175	175	4	4	4	
Vlačice	Vlačice		150,131	150	150	150	175	175	4	6	6	
Vlastějovice	Vlastějovice						31	31	31	31	11	
Vlkaneč	Vlkaneč					69/86	86	86	27	27	27	
Zbizuby	Vlková					15,139		139	24	24	24	
Vodranty	Vodranty									30	4	
Vlastějovice	Volavá Lhota							12	12	12	12	
Zbizuby	Vranice					140	9/24	9/24	24	24	28	
Vrdy	Vrdy					169	169/175	169	30/63	30	4	
Chlístovice	Všesoky					71	72	46	2		2	
Záboří n.L.	Záboří n.L.					15	67	67	14	14	14	
Bílé Podolí	Zařičany					4			63	6	6	
Zbizuby	Zbizuby				141	141		141	24	8/24	24	
Zbraslavice	Zbraslavice				21	21	21	21	21	21	21	D21
Zbýšov	Zbudovice					142			30	30	4	
Vrdy	Zbyslav		43	15/43	15/43	6/43	6/43	43	6	6	6	
Zbýšov	Zbýšov		7		7	86	86			15	15	
Kácov	Zderadinky								24	24	24	
Kácov	Zderadiny					143/24	/24	24	24	24	24	
Chlístovice	Zdeslavice					62	62	21	20	2	2	D2
Černíny	Zdeslavice							20	20	18	18	
Žleby	Zehuby			150	4,171	171	171	4	4	4	4	ZS4
Čer.Janovice	Zhoř				73	73/20/147	20	20	18	18	18	
Zruč n.S.	Zruč n.S.					25	25	25	25	25	25	D25
Žáky	Žáky					15	15	30	41	41	4	ZS4
Chlístovice	Žandov					21,47	68	2	27	5	5	
Žehušice	Žehušice					15	6	6	6	6	6	
Zruč n.S.	Želivec						8	8,34	52	25	25	
Vavříneč	Žišov					111	111	111	55	1	1	
Žleby	Žleby				4	4	4	4	4	4	4	D4,ZS,ZS

Vysvětlivky:

4,6 různé prameny uvádějí dva (či více) rozdílných majitelů, přičemž nelze přesně určit jediného vlastníka ke sledovanému datu; **2/1** - jedno katastrální území vlastní současně dva vlastníci, tj. každý vlastní část; **D7** - dvůr ve vlastní režii velkostatku číslo 7; **DP** - dvůr v pachtu; **ZS** - zbytkový statek

950

1050

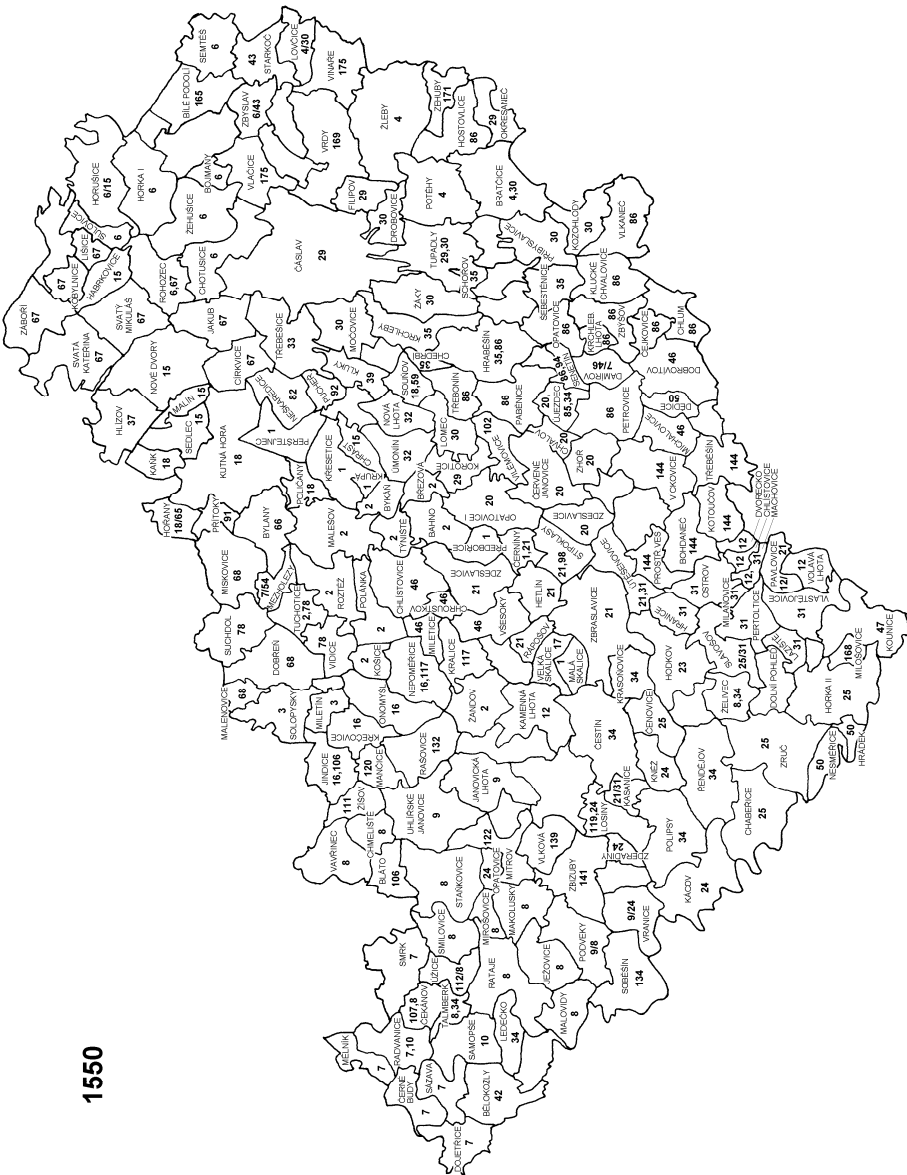

1350

1550

1654

1848

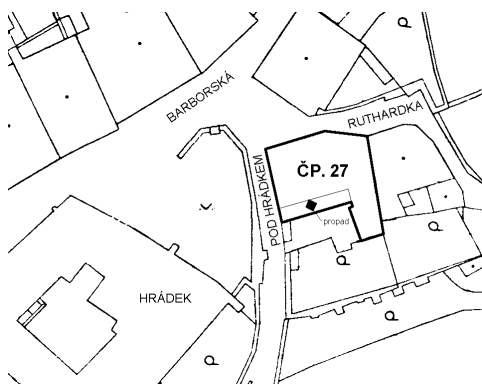

KUTNÁ HORA ČP. 27 - PROPAD NA DVOŘE

Jana Králová, Jaromír Špaček

Popis lokality. V roce 1990 ohlásili manželé Kozákové, majitelé domu čp. 27 (ulice Ruthardka) v Kutné Hoře propad, který pozorovali úzkou škvírou v betonu na dvoře pod pavlačí. Dne 18.6.1991 pracovníci Geoindustrie odstranili část betonu nad propadem. Otvor směřoval svisle dolů, jeho tvar byl nepravidelný, max. hloubka byla 3.6 m. Část přiléhající k domu byla tvořena kuželem sypké vlhké zeminy. Dne 19.6. rozšířili dělníci otvor v betonu na 2 x 2 m a zkolmili stěny do hloubky 1.5 m. Materiál shazovali na dno propadu, čímž se zmenšila jeho hloubka na 2.5 m.

Od povrchu do hloubky 1.5 m procházel propad sypkým vlhkým zásypem, který obsahoval kosti a zlomky keramiky, převážně glazované. V hloubce 1.5 m začíná vyzděná šachta, původně snad čtvercového, nyní v důsledku mírné deformace SV stěny přibližně obdélníkového průřezu o rozměrech 1.45 x 1.60 m. Pokračuje svisle dolů do neznámé hloubky, nejméně však do 6 m od povrchu. (Ústní sdělení pracovníků Geoindustrie - hloubka byla zjišťována sondovací tyčí, která procházela měkkým materiálem a ani v největší dosažené hloubce 6 m nenarazila na pevné dno.) Šachta je vyzděna nasucho kladenými kameny (písčité vápenec místního původu) o max. velikosti jednotlivých kusů do 40 cm. SSZ roh šachty zabíhá pod základy jižní zdi domu. Objem propadlého materiálu je přibližně 7.5 m³.

Zabezpečení propadu. Horní část objektu byla vybetonována od povrchu do hloubky 1.5 m, t.j. po vyzděnou šachtu. Zde byl umístěn železný poklop. Druhý poklop byl usazen do betonové obruby na povrchu a zabezpečuje vstupní otvor. Pro možnost kontroly propadu jsou oba poklopy odstranitelné. Vrchní má rozměry 1.33 x 1.36 m (hmotnost asi 130 kg - podle ústního sdělení majitelky).

Propad neohrožuje statiku domu. Zprávu statika a technické podrobnosti o zabezpečení objektu lze nalézt na referátu výstavby Městského úřadu v Kutné Hoře.

Historie. V místě dnešního domu čp. 27 stávala lázeň U Kola. E. Leminger o ní píše, že ležela „s jedné strany vedle domu Ruthartovského (čp. 26), po druhé její straně byla ulička, kudy se od hrádku k Páchu jezdívalo“ (nyní ulice Pod Hrádkem).

Lázeň U Kola je zřejmě totožná s tou, o níž se zmiňují listiny z r. 1330 a 1347. Po roce 1429 snad zpusťla, neboť prameny se zmiňují pouze o jejím městišti. Pozdější majitel Vaněk Vodička „učinil náklad na štolu (stoku) z toho městiště“. V roce 1456 byla lázeň opět vystavěna. V době kolem roku 1464 brala vodu pro svůj provoz z blízkého domu Wasserkavny.⁴

V roce 1493 byla přivedena na Hrádek voda z městského vodovodu. Z Hrádku pak tekla do lázně U Kola. Již předtím však brala lázeň vodu z vodovodu přímo.¹

Do blízkosti domu čp. 27 umísťuje Leminger důl U Kola (apud rottam aquae), který se poprvé připomíná v roce 1310. Důl U Kola byl patrně vodotěsnou šachtou pro několik dolů severního úseku Oselského pásma. Podobnou funkci měl i důl Eiserne Seil, který ležel v jeho blízkosti.^{2,3,4}

Funkce a stáří nalezené vyzděné šachty nejsou jasné. Zatím o tom existují tři teorie. První předpokládá, že nalezené dílo je studna, ale poloha v blízkosti hrany prudkého svahu tomu odporuje. Z historických údajů rovněž nevyplývá, že by lázeň U Kola měla studnu.

V materiálu propadu nebyly nalezeny žádné úlomky haldoviny ani žilného materiálu, které by podpořily druhou domněnku, totiž že byl nalezen středověký důl.

Podle poslední teorie jde snad o odpadní kanál nebo jiné dílo související s provozem lázně.

Potvrdit některou z uvedených teorií by mohl další průzkum, spojený s vytěžením materiálu z propadu.

Literatura

1. **Fiala J.:** O vodovodu kutnohorském. *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, III. řada. Kutná Hora 1927, s.41-64.*
2. **Kořan J.:** Sláva a pád starého českého rudného hornictví. *Příbram 1988, s.39.*
3. **Kořan J.:** Dějiny dolování v rudním okrsku kutnohorském. *Geotechnica, sv. 11. Praha 1950, s.107.*
4. **Leminger E.:** Lázně kutnohorské. Lazebníci. *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, IV. řada. Kutná Hora 1929, s.88-99.*

Text je převzat z nepublikované zprávy: **Pechočová (Králová) J., Špaček J.:** Propad u Kozáků. *Česká speleologická společnost, ZO 5-05 Trias Pardubice, únor 1992.*

Pohled do propadu před jeho zabezpečením (19.6.1991).

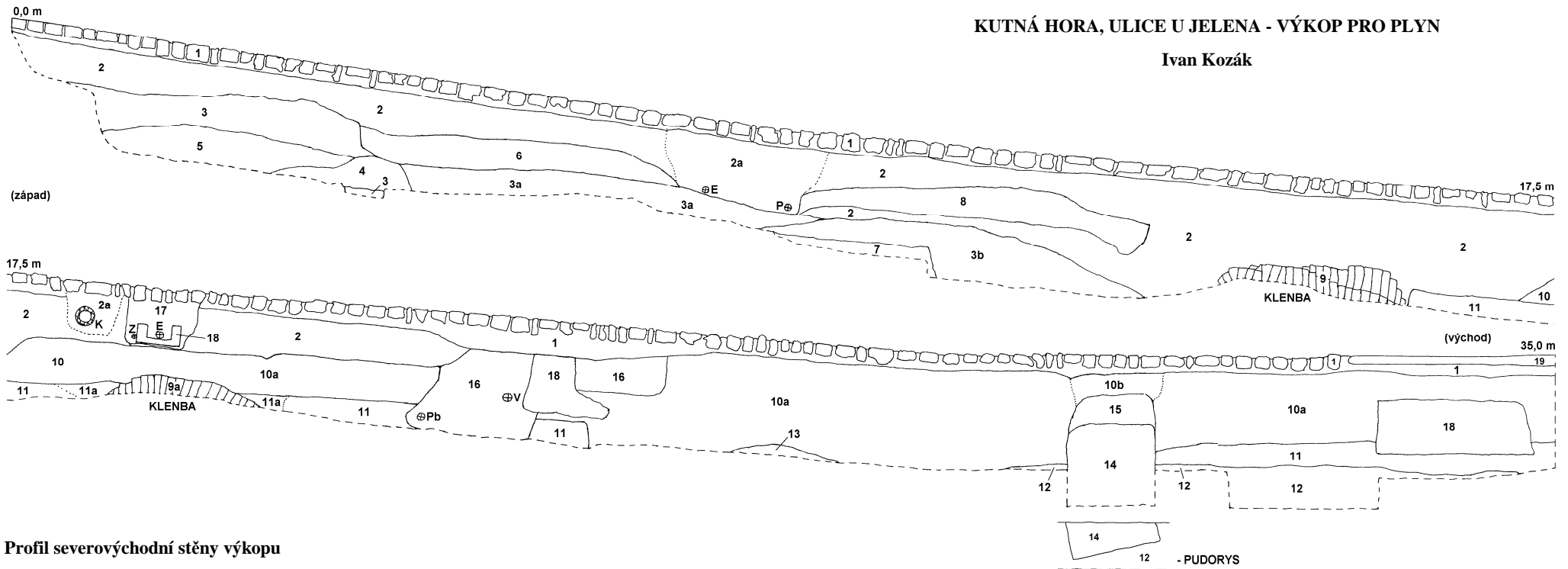
Stav po zabezpečení propadu (únor 1992).

Zadní část domu čp. 27; propad se nachází pod verandou (únor 1992).

KUTNÁ HORA, ULICE U JELENA - VÝKOP PRO PLYN

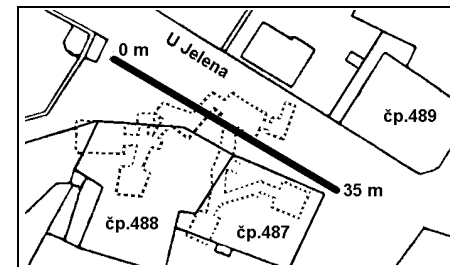
Ivan Kozák

Profil severovýchodní stěny výkopu

1 - dlažba s podsypovou vrstvou; **2** - městské navážky s úlomky cihel a střepů, středně ulehlé; **2a** - městské navážky s úlomky cihel a střepů, neulehlé (při dotyku vypadávají z profilu); **3** - haldovina, bez mezerní výplně, středně navětralá, zpevněná oxidy železa a sekundárními usazeninami vápníku; **3a** - haldovina bez mezerní výplně, ojediněle s výskytem rozvětralých slepenců; **3b** - haldovina s velkým množstvím navětralé ruly (z povrchu krystalinika); **4** - navětralé pískovcové slepence; **5** - haldovina se spraší a hlínou, středně ulehlá; **6** - haldový materiál s hlinitou mezerní výplní; **7** - haldový materiál se zátekem betonu z injektáže sklepů v čp. 488; **8** - písky tmavé barvy s valouny křemene smíchané s ostrohrannými kameny do velikosti 7 až 9 cm (přemístěné náplavy ?); **9** - vrchol kamenné klenby; **9a** - vrchol cihlové klenby; **10** - vrstevnatá navážka - tmavší vrstvy s uhlíky, světlejšími vrstvy se spraší - devět vrstev; **10a** - z pozice 10 pozvolný přechod z mnohvrstevnatosti ve vrstvu, jež obsahuje všechny tyto složky promíchané; **10b** - vrstva 10a s poklesy na okrajích; **11** - humózní vrstva bez kamenů (původní horizont); **11a** - humózní vrstva s kameny (zřejmě přemístěná); **12** - nepřemístěná spraše; **13** - velmi tmavá vrstva tvořená uhlíky se struskou a příměsí hlíny přibližně 40+40+20%; **14** - humózní hlinitá vrstva s hnízdy haldoviny, velké množství malých kostí a úlomků tuhované keramiky; **15** - zásyp s velkými kameny z haldoviny až do velikosti 40 cm s hlinitou mezerní výplní; **16** - pískový zásyp výkopu rezavé barvy; **17** - novodobý zásyp se šterkem a valouny křemene, místy podrcené s pískovou mezerní výplní; **18** - betonová chránička kabelu či betonu (kanalizace); **19** - asfaltový povrch vozovky; **K** - kanalizační trubka; **Z** - zemní drát; **E** - elektrické vedení; **P** - plynové vedení; **Pb** - olověná trubka vodovodu; **V** - vodovod (ocel).

Sklon terénu je naznačen pouze schematicky

Situační náčrt (výkop silnou plnou čarou, tečkovaně půdorys sklepů)

Výkop se nacházel v ulici U Jeleny před severním průčelím domů čp. 487 a 488. Začínal těsně před kaplí na rohu zahrady čp. 521 a končil východně od východního nároží domu čp. 487. Procházel JZ od středu ulice. Dokumentovaná část výkopu měla délku 35 m, šířku 50 cm a hloubku 60 až 170 cm (průměrně 130 cm). Povrch ulice je na západním konci výkopu přibližně o 3.5 m výše než na konci východním. Na dokumentovaném profilu je v západní části zachyceno několik vrstev haldovin (označených čísly 3, 3a, 3b, 4, 5, 6, 7). Přibližně uprostřed výkopu jsou klenby dvou chodeb spojujících sklepní prostory pod domy čp. 487 a 488 se sklepem ležícím uprostřed ulice U Jeleny. Ve východní části výkopu je svislá struktura pravo-

úhlého půdorysu (vrstvy 14, 15, 10b), která prochází původními, tj. nepřemístěnými vrstvami (č. 11 a 12). Mohlo by se jednat o šachtu nebo odpadní jámu.

Přibližně v místech kapličky prochází ideální pokračování podložní žíly Roveňského pásma (tzv. Petrské klufty).¹ Haldovina ve V části výkopu pravděpodobně souvisí s dolováním na této žíle.

Ulice U Jelena leží na staré komukační trase, která procházela městem V-Z směrem přes dnešní Jungmannovo, Havlíčkovu a Komenského náměstí. Její průběh se pravděpodobně nekryje přesně s ulicí U Jelena, která nenavazuje přímo ani na Jungmannovo, ani Havlíčkovu náměstí. Přímo spojnice těchto náměstí prochází přes parcely domů čp. 520 a 489 (jehož jižní část byla postavena teprve r. 1897)². Domy čp. 487 a 488 jsou gotického původu a po jistou dobu byly spojeny v jeden celek.³ Zalomení západní části průčelí domu čp. 487 pochází již z gotického období (přilehlá místnost má křížovou klenbu) a souvisí snad s odbočující cestou na Jánské náměstí. Případný dům na místě dnešní ulice, jehož existenci by mohl naznačovat sklep pod ulicí, je možné na základě dokumentace profilu ve stěně výkopu prakticky vyloučit.

Poznámka: Je velká škoda, že obdobně a za přítomnosti archeologa nebylo možné zdokumentovat i další výkopy, které procházely přes zaniklé domy, brány, hradby, doly atd. A tak je možné jenom krátce shrnout, že uprostřed západního konce Jungmannova náměstí stávala stavba s kamennými základy, obdobně jako na dolním konci náměstí Havlíčkova, a že charakter vrstev v uličce mezi Jungmannovým náměstím a obchodem „U Kozlíků“ nevyklučuje, že tudy ještě v 18. století vedl vodní náhon na Turkaňské pásmo.⁴ Nyní už lze pouze konstatovat, že výměny inženýrských sítí v historickém jádru byly další nevyužitou příležitostí k poznání vývoje města a zvláště jeho počátků, o kterých nevíme téměř nic. Jaké informace bylo možné získat můžeme vidět na příkladu Staré Boleslavi⁵ nebo i sousední Čáslavi⁶. Nezbyvá než čekat na další obnovu sítí za několik desítek let a doufat, že naši potomci budou mít více pochopení pro minulost svého města.

Jak je vidět ze zakreslené situace, bagrista se snažil odtěžit klenbu dvou sklepních chodeb. Naštěstí pro něj i pro majitele obou sousedících domů se mu to nepodařilo. Je smutné, že na území památkové rezervace, kde se bez vědomí památkářů nesmí snad ani natřít okna, může působit bagrista, který nerozezná spraš od kamenné zdi. Celé území historického jádra je archeologickým nalezištěm - veškeré zemní práce proto ze zákona musí probíhat za dozoru archeologa. Bohužel, všeobecná neúcta k obecným hodnotám a zákonům postihuje i tuto oblast.

mb.

Literatura:

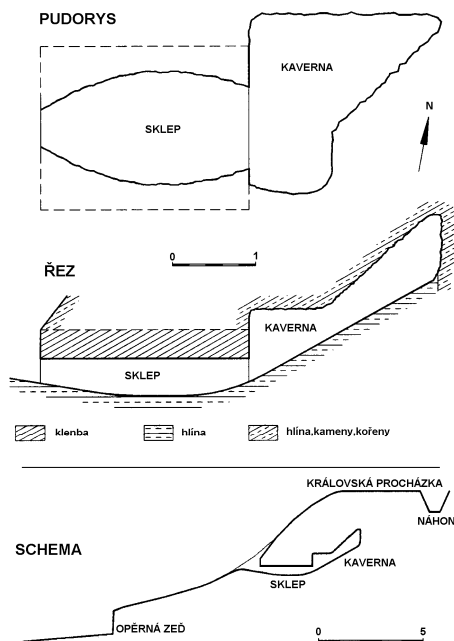
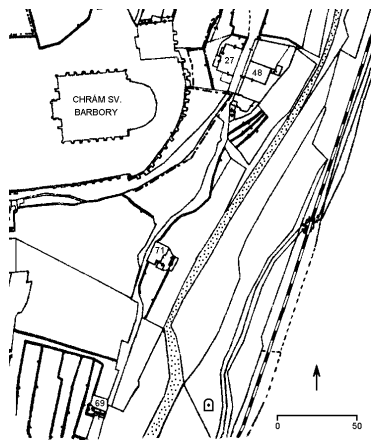
1. **Kořan J. :** Dějiny dolování v rudním okrsku kutnohorském. *Praha 1950.*
2. **Líbal D.:** Kutná Hora – stavebně historický průzkum jádra. *Nepublikovaná zpráva SÚRPMO Praha 1971.*
3. **Muková J., Muk J.:** Kutná Hora – stavebně historický průzkum čp. 488 U Jelena. *Nepublikovaná zpráva SÚRPMO Praha 1990.*
4. **Bartoš M.:** Císařská strouha. *Krásné město č.3 (1997), s.18-20, Kutná Hora.*
5. **Boháčová I., Frolík J., Špaček J.:** Stará Boleslav – archeologický výzkum 1988-1994. *Čelákovice 1994.*
6. **Tomášek M.:** Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu ... na lokalitě Čáslav (okr. Kutná Hora) Žižkovo a Kostelní náměstí. *Nepublikovaná zpráva Archeologického ústavu AV ČR Praha 1996.*

KUTNÁ HORA - SKLEP POD KRÁLOVSKOU PROCHÁZKOU

Martin Bartoš

Tzv. sklep pod Královskou procházkou se nachází v lese na pravém břehu Vrchlice, přibližně 130 m jižně od křižení železniční trati s vodním náhonem Nového mlýna (tzv. Horním Páchem). Na ZM 1:10.000 č.13-32-20 leží objekt 39 mm od západní a 28 mm od severní sekční čáry. Jižně od sklepa odbočuje z Královské procházky severozápadním směrem několik metrů široký terénní stupeň částečně podepřený kamennou opěrnou zdí, který klesá po svahu k Vrchlici. Pravděpodobně se jedná o starou cestu. Šířka Královské procházky je v těchto místech přibližně 3.5 m, pak následuje náhon o šířce 1.5 m a hloubce 1 m.

Vchod do sklepa je orientován k západu. Leží několik metrů severně až severovýchodně od staré cesty (v těsné blízkosti ležícího kmene stromu) a vede k němu asi 1 m dlouhý terénní zářez. V době nálezů byl téměř zcela zasypaný, viditelný byl pouze malý úsek vrcholu klenby. Po rozšíření měl přibližně oválný profil o výšce 30 cm a šířce 45 cm. Svah nad vchodem prudce stoupá ke Královské procházce, jejíž západní okraj je ve vzdálenosti přibližně 4 m a ve výšce 3.5 m nad vrcholem vchodu.

Podzemí sestává ze dvou částí - sklepa a kaverny. Za vchodem je sklep - nízká prostora zaklenutá kamennou valenou klenbou s vrcholnicí ve směru přibližně východ-západ (azimut 80°). Její délka je 250 cm. Maximální šířka 140 cm a výška 45 cm je asi 150 cm od vchodu. Na počvě tvořené převážně jemnou hlínou s příměsí menších kamenů, která od vchodu mírně klesá ke středu prostoru a pak rychleji stoupá ke druhému čelu sklepa, leží několik zavařovacích sklenic starého typu a jejich střeňů a několik plechovek. Kameny v klenbě mají typický rozměr 40 x 15 cm, jejich delší strana je paralelní s vrcholnicí. Mezi kameny jsou hluboké spáry. Klenební čela na obou koncích klenby jsou pravděpodobně původní - v odhaleném úseku jsou rovná, bez stop po případné destrukci. Původní šířka sklepa byla kolem 2 m (možná poněkud méně), původní výšku nelze odhadnout. Současná plocha sklepa je 3 m², objem 1 m³. Sklep byl pravděpodobně nejprve zasypaný materiálem z venkovní (západní) strany a posléze i materiálem z kaverny.

Pod zadním okrajem klenby je otvor o šířce asi 100 cm a výšce 30 cm do druhé

podzemní prostory - kaverny. Ta má půdorys přibližně pravoúhlého trojúhelníka s odvěsnami na severní (230 cm) a západní (190 cm) straně a s výklenkem v jižní části přepony. Kaverna je nejširší ve vzdálenosti asi 50 až 100 cm od sklepa (220 cm), dále se rychle zužuje na šířku asi 150 cm ve vzdálenosti asi 100 cm od sklepa. Strop, zpočátku přibližně rovný (asi 60 cm vysoko nad vrcholnicí klenby sklepa), se asi 80 cm od klenebního čela začíná zvedat a stoupá zhruba rovnoměrně až k východnímu konci, který je asi 1.5 m vysoko nad vrcholem klenby sklepa. Strop a snad i severní stěna jsou tvořeny hlínou a drobným kamením prorostlým kořeny. Počvu tvoří zásypový kužel (úhel asi 30 až 40°) tvořený převážně jemnou hlínou. Jihovýchodní stěna je ve střední a pravděpodobně i zadní části tvořena kameny o velikosti 20 až 30 cm s hlíněnou mezerní výplní. Kaverna má plochu téměř 3 m² a objem kolem 1.5 m³.

Počva sklepa je suchá, kaverna je zřetelně vlhčí.

Klenba sklepa zasahuje téměř až k západnímu okraji Královské procházky, kaverna se nachází z větší části pod ní, přičemž vzdálenost mezi jejím nejvyšším místem a povrchem je 1.5 až 2 m. Vzdálenost podzemních prostor od náhonu je asi 3 m. Kaverna se od doby objevu v červenci 1994 do dubna 1997 výrazně nezměnila, i když nad ní projížděly malé nákladní automobily přivážející materiál na opravu opěrných zdí.

Historie: Sklep je snad pozůstatkem některé ze zaniklých usedlostí stojících na pravém břehu Vrchlice ještě v minulém století (před výstavbou železniční trati). Nejbližším objektem zakresleným na mapách z roku 1813 a 1839 je dům stojící asi 30 m severovýchodním směrem mezi náhonem a dnešní železniční tratí.

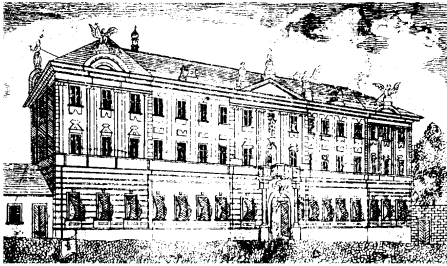
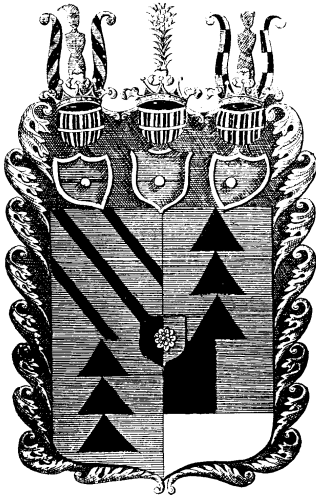
Objekt objevil Ivan Kozák 21.7.1994, průzkum proběhl 29.7.1994 (M. Bartoš), dokumentace 2.3. a 7.3.1997 (M. Bartoš).

Literatura:

Kutná Hora - sklep pod Královskou procházkou. *Výroční zpráva ZO ČSS 5-05 Trias Pardubice za rok 1998. Dokumentační záznam.*

Sklep - pohled od vchodu. V zadní části stoupá nahoru zásyp, nad kterým je otvor do kaverny (3/97)

Dějepis

kláštera Voršulinského

na

Horách Kutných.

U příležitosti prvního století památky uvedení
velebných panen v klášter ten, roku 1843
slavené,

z památných knih klášterních sestaven a
vydán

od jedné klášterní sestry.

V Praze.

Pospíšilovská kněhtiskárna.

1843.

DĚJEPIS KLÁŠTERA VORŠULINSKÉHO NA HORÁCH KUTNÁCH.

U příležitosti prvního století památky uvedení velebných panen v klášter ten,
roku 1843 slavené, z památných knih klášterních sestaven a vydán
od jedné klášterní sestry.

V Praze. Pospíšilovská kněhtiskárna. 1843.

A oznámil jsem jim ruku Boha svého, žeby byla dobrá semnou, i slova králova, kteráž mně
mluvil, a řku: Vstaňme, a stavme. I posilněny jsou ruce jejich v dobrém.

Z knih. Ezdrášova II. kap. 18. v.

Dnes spasení stalo se domu tomuto.

Luk. XIX. 9. v.

Veškerým ctihodným a velebným pannám řádu svatě Voršuly
z úcty a lásky věnován od konventu Voršulinek na Horách Kutných.

Roku po narození Krista Pána 1704 přišly do kláštera voršulinského na Novém městě v Praze dvě nezletilé hraběnky, **Eleonora** a **Maxmiliana z Trautmannsdorfu-Weinsbergu**, dcery říšského hraběte Jana Bedřicha z Trautmannsdorfu-Weinsbergu, královského místodržícího a nejvyššího zemského komořího v království českém. – Žijíce po nějaký čas v klášteře tom, kdežto ouplného přesvědčení nabyly, že toto bohuľibé outočišťe nábožných panen nejen k poklidu srdce a nábožnému povzbuzení křesťanských duší přispívá; nýbrž že i také k cvičením ženské mládeže i kromě kláštera co nejprospěšněji oučinkuje: ustanovila starší hraběnka **Eleonora** u sebe, v zemi české ještě jiný nový klášter založit, a pro začátek řeholnic z Prahy do něho uvesti.

Mistryně klášterních slečinek, **Anna Aloisie**, rozená šlechtička **Klusáková z Kostelce**, toto předsevezti v duši mladé hraběnky dílem také povzbudila, a přispívala jí též radou a skutkem u vyvedení zámyslu toho. Zpravivši o úmyslu svém hraběnka Eleonora jak svého strýce tak též jeho bratra hraběte Václava z Trautmannsdorfu, dostalo se jí od obou ouplného schválení a oba jí též podporovati připověděli; a kdyžto se byly po vlasti po příhodném místě poohledly, kamby tuto novou letorústku nábožného řádu přesadily, byla **Hora Kutná** co nejpříhodnější místo vyvolena.

Po obdrženém dovolení tehdejšího pražského arcibiskupa Ferdinanda hraběte z Kühnburgu, snažila se urozená zakladatelka nejvyššího císařského povolení dosáhnouti, kteréhožto teprv po čtyřletém vynasazení, a po přemožení mnohonásobných překážek, od Její Majestátnosti oudovělé císařovny **Eleonory Magdaleny** (matky císaře Karla VI.) potvrzeného nabyti se podařilo.¹

Na to vydaly se tyto doleji uvedené nábožné sestry z pražského novoměstského kláštera, provázeny svou představenou mateř **Marií Klárou**, rozenou šlechtičkou ze **Schmiedgräberů**, pod ochranou Boží a své zakladatelkyně svaté Anjely² na cestu do Hory Kutné, a sice:

Mateř **Anna Aloisie**, rozená svobodná paní **Klusáková z Kostelce** v stáří 40 roků, co první představená nového kláštera tohoto.

Mateř **Anna Karolína**, rozená **Smilkovská z Palmbergů**, 38 roků stará.

Mateř **Marie Terezie**, rozená **Moser z Moserů**, 29 let stará. (Tato ctihodná paní pobyla jen několik roků na Horách Kutných, navráťivši se zase nazpět do Prahy, kdežto po několika

---

¹ Císařské toto v české řeči udělené přivolení nachází se v společné komnatě klášterní za rámcem.

² Řád Voršulinek byl roku 1537 od svaté **Anjely Merici** v **Brescii**, a sice nejprve bez klášterního života, toliko co sesterstvo k vykonávání lásky křesťanské založen. **Anjela Merici** byla roku 1470 v Desanzanu v Benátsku narozena, matka její pocházela z rodu Biankosi ze Salo. – Dne 18. března 1537 byla tato bohobojná panna za představenou nového náboženského spolku zvolena, vyvolivši dříve za ochranitelku nového řádu toho **sv. Voršilu**, kterážto okolo roku 237 s 11.000 pannami z pouti z Říma se navracějíc, na Rýnu blíž města Kolína (Köln) loupežníky přepadnuta byvši, i se společnicemi svými zavražděna byla. – Počet nábožných sester se vždy více a více množil, jejichžto četné společnosti (congregace) teprv v roce 1612 klášterní slib byly složily. Některé ze společností těch potrvaly ve Vlaších při nejprvnější zásadě s jediným toliko slibem panenství. Vynasazením **sv. Karla Boromejského** zaveden byl řád tento také v Miláně a v Lombardsku, též později ve Francouzsku a v Nizozemích. – Z Lüttichu přišly v roce 1655 první klášternice do Prahy, co do prvního ve vlasti naší pro tento řád založeného kláštera. Později založeny byly podobné kláštery Voršulinek také ve Vídni, Landshutu, Želovci (Klagenfurt), Hořelici (Görz), Břetislavě (Přeszburg), Linci, Vratislavě (Breslau) a jinde více. Zakladatelkyně tohoto řádu zesnula v Pánu dne 21. ledna 1540.

Papež **Klement XI.** potvrdil řád tento pro veškerou katolickou církev bullou ode dne 12. října 1667. Sto let později byla nábožná zakladatelka řádu **Anjela** od papeže Klementa XIII. do počtu blahoslavených vyvolena, a dne 24. května 1807 od papeže Pia VII. za svatou vyhlášena. Církev svatá světí památku její dne 31. května.

letech za představenou zvolena byla; v této své důstojnosti přišla opětně do Kutné Hory, aby klášternice v roce 1743 do nového stavení uvedla.)

Sestra **Marie Etherie**, rozená **Malovcová z Chejnova a z Winterbergů**, 19 roků stará.

Zakladatelka kláštera hraběnka **Eleonora**.

Hraběnka **Maxmiliana** co první nevěsta k oblíbení.

Slečna **Johana Lukavecká z Lukavce** (která obě tyto hraběnky vychovala, a velkého podílu v tom měla, že hraběnka Eleonora klášter ten založila, později v svém pět a šedesátém roce sama též do řádu vstoupivši, po třech letech na to v Pánu zemřela).

Sestra **Aurelie** lajka, společnice pražské velebné matky, a ještě jiných několik dívek k posloužení.

Cestování těchto ctihodných klášternic z Prahy na Hory Kutné a pobytí jejich v městě tom až do uvedení jich do nového pro ně uchystaného stavení jsou tak zvláštním úkazem ve vlasti naší, že zasluhují, aby se dle uchovaných pamětních listů z doby té laskavým čtenářům našim tím samým prostosrdečným způsobem podaly, kterým zaznamenané v listovně klášterní se nalezají:

Dne 22. května 1712 na den nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží o čtvrté hodině odpolední nastoupily tyto ctihodné velebné paní cestu svou, provázeny jsouce velebným pánem Josefem Seidlem, a požehnané plačícími sestrami, s nimižto se navždy rozloučily.

Jely v několika vozích, jichžto jim Jeho Excellenci hrabě Václav z Trautmannsdorfu, bratr zakladatelkyně poskytnul, a poněvadž neustále přšelo, dorazily pozdě v noci do Brandejsa. – Když byl druhého dne provázející je kněz slavnou mší svatou odsloužil, a když se i s milostí plnou rodičkou Boží v Boleslavi rozloučily, pod jejížto ochranu se s ouplnou důvěrou odevzdaly, odebraly se na další cestu do Hory Kutné, kamž však pro špatnou cestu toho dne již dojeti nemohly, neboť teprv o 10té hodině večer do Nového Kolína přijely. – Tam však do nemalé nesnáze se dostaly, neb s úžasem znamenaly, že zůstati musejí noclehem v krčmě obecní, kdežto ještě právě taneční ples držán byl. Nesnáze ta se tím ještě zvětšila, anto čtyřspřežní vůz, v kterém se obě velebné matky s hraběnkami nacházely, v blátě uvázl, a za nimi nepřijížděl. Množství zvědochtivých obstoupilo nikdy ještě nevidané jeptišky, ale právě mezi těmito nacházela se i dcera kolínského vrchního, kterážto dříve v pražském klášteře vychována byla. Tato spěchala hned domů, vypravovala rodičům, co se bylo přihodilo, a tyto oba, dílem z úcty k velebnému řádu, dílem také z vděčnosti za prokázanou dceři v klášteře péči, pospíšily nábožně cestovnice ze smutné nehody vyprostiti. – V blátě uvázlým bylo spomoženo, a pak ve společnosti těch, které již v hospodě se byly uhostily, byly do příbytku vrchního uvedeny, kdežto se jim i komonstvu jejich toho nejšetnějšího pohostinství dostalo.

Druhého dne jely velebné panny do Sedlic, kdežto v kostnici památné svou pobožnost vykonávaly, a po slyšané mši svaté odebraly se ve jménu Páně do Hory Kutné, kamžto po 10té hodině předpoledním se dostaly. Odebraly se bez prodlení do domu pro ně uchystaného v panenské ulici, který klášteru Cisterciaků v Sedlicích náležel, a od preláta řádu toho, **Jindřicha Snopka** prozatím za roční plat 50 zlatých jim ponechán byl. Nejprvnější a nejpotřebnější zařízení domácího nářadí a nábytku zapravila zakladatelkyně se 200 zl. sama.

Při uvítání jich byly přítomni: důstojný pan arciděkan **Jan Dačický z Heslova**, důstojný prelát sedlický **Bonifacius** a více jiných duchovních, jakož i mnoho magistrátních ouředníků se svým šepmistrem panem **Danielem Samuelisem**, kterýžto panny klášterní krásnou řečí uvítal, též i mnohovážných měšťanů, mezi nimiž i pan **Karel Kubín**, primator kutnohorský, jehožto manželka Kateřina, rozená **Dačická z Heslova**, největší dobroditelkyní ústavu toho se stala. – Po skončeném uvítání obědvaly jeptišky u této paní primatorky.

Dne 25. května, hned po svém příchodu bylo jeptiškám nejprvnějším zaměstknáním, by si svou malou domácí kapli zřídily, jelikož by byly nuceny bývaly každodenní služby Boží v arciděkanském chrámu Páně sv. Jakuba navštěvovati. Poněvadž svou domácnost ještě zařízenou neměly, tedy obědvaly po více dní u paní Kubínové.

Dne 26. byla slavnost Božího Těla. V tento den vykonávaly svou pobožnost v chrámě sv. Barbory a pak byly do domu jednoho z radních pánů uvedeny, by se tam při slavném procesí nejsvětější svátosti oltářní klaněti mohly.

Poněvadž se ve zřízení domácí kaple dle možnosti pokračovalo, bylo klášterním pannám popráno již dne 28. května ve vlastním domě mši svatě přítomnu býti. Dne 2. června, v oktáv Božího Těla, odebraly se veškeré obyvatelkyně tichého outočistě toho do chrámu Páně sv. Jakuba, kdežto obyčejnému procesí přítomny byly, po jehožto skončení důstojný pan arciděkan v malé monstranci nejsvětější svátost oltářní do obydlí nového nesl. Čtyři s pánů radních nesli nebesa, a jich následovaly jeptišky s hořícími svíčkami. Při zvonění všemi zvony a u provázení nesčíslného lidu byla velebná svátost do obydlí klášternic nesena. Před duchovními šla v pořádku veškerá městská mládež. Poněvadž však kaple příliš malá byla, tak žeby se do ní veškeren lid vejíti nemohl, byly vrata otevřeny, a mládež byla do dvora vpuštěna. Dostavše se do kaple, zazpíval pan arciděkan při vystavení nejsvětější svátosti oltářní slavný Ambrosiansky zpěv: »Tě Boha chválíme« v němž na kůru slavně pokračovali, načež ještě jedna mše svatá čtena byla. Po skončení této odebral se pan arciděkan, páni radní a jiné vznešené osoby do vnitř domu, prohlédli jeho zřízení jakož i přibytky jeptišek, přejíce jim štěstí a pokoje, načež pak odešli. Od toho dne byl dům již uzavřen, a klauzura zavedena. – Mezi tím časem, kdežto přítomní vnitřek domu prohlíželi, obdarovávala manželka primatorova Kateřina Kubínová dívky, jichžto 400 bylo, každému davši malý bochánek chleba a peníz na památku.

Dne 13. června 1712 byla zevnější škola poprvé otevřena. Do školy přijmuté dívky byly do kaple shromážděny, dvě malé dívky klečely na stupních před oltářem a zpívaly: »Přijď svatý Duše,« načež do školy uvedeny, a do dvou tříd rozděleny byly. Bylo jich v počtu 150, a od té doby se ve jménu Páně počátek vyučování učinil. – Kdyžto byla pražská velebná matka **Marie Klára** veškerým klášternicím ouřady vykázala, a vše dle možnosti uspořádala, odebrala se po smutném rozloučení se sestrou Aurelií opět nazpět do Prahy.

Zakladatelka uložila na vyživenou této klášterní osady 10,000 zl.; a však ouroky jistiny té nepostačovaly nijak k opatření všech potřebností k vyživení, tedy musely klášternice v prvním čase svého pobytí na Horách Kutných velmi skrovně žítí, ano časem i s nedostatkem zápasiti. Prozřetelnost Božská přispěla však vždy v pravý čas. Pražská velebná matka uložila kromě toho jistinu 1000 zl. co příspěvek k zakoupení místa, kdeby nový klášter státi měl, z kteréžto jistiny vypadající ouroky se vždy až do skutečného započetí stavby k jistině přiřázení měly.

Dne 25. března 1713 byla první nevěsta řádu našeho na Horách Kutných oblečena; a sice hraběnka **Maxmiliana z Trautmannsdorfu** sestra, zakladatelkyně. Byla stáří 18. roků, a obdržela jméno **Marie Josefa**, poněvadž pak veškeré své znamenité jmění klášteru obětovala, spoluzakladatelkyně jest nazvána. Tato ctihodná duchovní panna zemřela v 26. roce nábožného a Bohu oddaného života svého dne 20. srpna 1721.¹

Po oblíkání tomto následovalo jich více; však do řádu klášterního vstupující panny musely se vyživovati z přínosu svého vlastního. Poněvadž se též i počet ztrávníků množil, nedostávalo se místa v malém tomto stavení, protož se uzavřelo, vedlejší dům také najmouti; kterýžto však od pana primatora koupen, a klášteru velikomyslně darován byl.

Později chtěly klášternice také dům, který s jejich zahradou hraničil zakoupiti, což se jim teprv po odstranění mnohých překážek poštětilo. Šlechtná prodavačka domu toho přinesla ale po několika dnech peníze nazpět, a v prospěch kláštera je s tou prosbou odevzdala, aby skutek její prozrazen nebyl. – Nyní bylo největším přičiněním, oba tyto nabyté domy v prozatemní klášter přetvořiti, a se vši horlivostí se jednalo o zakoupení místa k stavění nového vel-

---

¹ Pohřbena byla v chrámu sv. panny Barbory do krypty, kterouž pp. Jesuiti jeptiškám prozatím vykázali do toho času, ažby ony svého vlastního pohřebního místa měly.

kého kláštera. – První místo, ježto k tomu cíli sobě zvolily, bylo nedaleko chrámu svaté panny Barbory, naproti klášteru Jesuitů. Majetníci nechtěli však domů svých prodati, a činili největších překážek, takže se od zámyslu toho odstoupiti muselo. – Druhé místo vyhládnuté bylo nedaleko »kamenného domu;« však ale jak magistrát tak i mnozí z měšťanů nechtěli tomu připustiti, aby v těch místech klášter stažen byl, ač by místo to nejprůměřenější bylo bývalo.

Velebná matka **Marie Klára** přijela opětně z Prahy, aby již jednou věc ta, totiž zakoupení místa, ukončena byla; musela však i s mistrem stavitelským, ježto z Prahy byla objednala, dne 15. června bez pořízení odjeti. – Na svrchu uvedeném místě zakoupily jeptišky od nějakého měšťana dva vedle sebe stojící domy, které dosti prostranné byly, a tudy nežby se klášter vystavěl, mohly jich k oučeli svému s prospěchem připraviti.

Velebná matka zadala opět z Prahy písemnou žádost k magistrátu, týkající se zakoupení místa toho; obdržela velmi zdvořilou sice, ale odmršťující odpověď; kromě toho psaly klášternice panu biskupovi do Vídně, aby se za ně přimluvil: však i to nic neprospěvalo.

Dne 26. listopadu byla rada držána, v nížto rokováno bylo, zdaž ono požadované místo pro klášter odstoupeno býti má; největší díl z radních byl však proti tomu, ano též i pan prelát sedlický, kterýžto se předce vždy co přítel kláštera jevíval. Spolu bylo i uzavřeno, že, kdyby se i státi mělo, žeby jeptišky s žádostí svou předce zvítězily, jim se na žádném místě větší prostory nevykáže, nežli takové, kdeby si klášter, jen pro 15 osob postačující, vystavěti mohly.

Rozsudek tento nebyl od jeptišek přijat, a tedy s prosbou svou k vyšším úřadům zakročily.

Zemský náměstník hrabě **Petting** odeslal žádost jeptišek magistrátu kutnohorskému s tím doložením nazpět, aby se onen ve čtrnácti dnech v záležitosti té ouplně vyjádřil. Tu musel hned měřič jak ono místo vedle »kamenného domu,« tak i ono proti Jesuitům vyměřovati, a návrhy jeho byly pak do Prahy odeslány. Klášternicem ale mezi tím pod rukou z Prahy na srozumění dáno, aby od žádosti své o místo nadřečené ustoupily, poněvadž se od obce velmi mnoho překážek činí. Brzo na to přišla i jiná zase zpráva, že žádost v záležitosti té k Jeho Majestatnosti Císařské zaslána byla, při čemž i podotknuto bylo, že udané příčiny, proč se místo to jeptiškám ponechati nemůže, na šesti arších sepsány, a od velmi mnoha kutnohorských měšťanů podepsány jsou. O těchto tak rozvláčně uvedených překážkách nebylo nikdy možno ouplně se něčeho dozvěděti.

Hrabě **Václav Trautmannsdorf**, bratr zakladatelky, tehdejší pán na Litomyšli, učinil jeptiškám ponavrzení, aby se, poněvadž jim kutnohorští velkých překážek činí, do **Litomyšle** odebraly, kdežto jim nejen místo k stavení, něbrž i dříví, vápno a kamení k stavení se uvoluje darovati. Za navržení to se jeptišky co nejslušněji poděkovaly, ale je nepřijaly.

Dne 15. dubna 1715 obdržely rozsudek, že při svou prohrály, a místo to, o něž tak usilují, neobdrzejí. Z toho tedy nábožné duše patrně poznaly, že to vůle Boží nebyla, aby v těch místech Boha chválily, pročež se odevzdaly v jeho přemoudrou prozřetelnost bez reptání, důvěřující s dětinskou oddaností v jeho přemoudré řízení.

Dne 9. prosince 1715 byl opětně jeden stavitel k prohlednutí nějakého nového místa k magistrátu odeslán. Radní páni prokázali se tehdež velmi ochotnými, a vodili jak zakladatelkyni tak i velebnou matku na rozličná místa. – První místo bylo jim před domem, ježto obývaly, vykázáno; poněvadž se jim však olička k místu tomu přidati nechtěla, bylo za nepřihodné uznáno. Druhé místo bylo na tak až po dnešní dobu zvaném »psím rynku,« byloť však příliš malé. – Místo vedle »kamenného domu« uznal stavitel za nejprůměřenější. – Zhotovil tedy nákres budoucího kláštera a chrámu, což se magistrátu s tou prosbou odevzdalo, by dle vlastního uznání příhodného místa pro stavení vykázal.¹

Magistrát žádal dále, aby k dosažení městského práva 1000 zl. složily, jakož také aby jim

¹ Nákres ten chová se posavádě v domácím archivu.

prináležející dům, dar pana Kubína, v městské knihy vtělen byl. Jeptišky však tomu nepřivlily. Dáno 14 dní na rozmyšlenou, a vyhrožováno jim bylo, pakliže v lhůtě té požadování nevyhovějí, že se jim místo k stavení odepře. Odhodlaly se tedy za městské právo 300 zl. složit, a též tolik co kontribuci za oně domy, jichžto k stavení svému zakoupějí. Magistrát se tím uchlácholiti nechal, a byl z oněmi 300 zl. co zákupní sumou městského práva spokojen.

Onen od pana primatora Kubína darovaný dům byl od druhého obývaného stavení malou uličkou oddělen, jeptišky chtěly tuto zazdít, aby tím lepšího pokoje nabytí mohly; i to jim od magistrátu přivoleny nebylo a sice z té příčiny, poněvadž by v pádu ohně svobodný průchod uličkou tou velmi důležitý byl. Prozřetelnost tato se v brzce co velmi dobročinnou prokázala, neboť dne 16. září 1717, když právě ctihodná sestra **Marie Anežka**, rozená **Měnická z Rottendorfu** slib řeholní před oltářem skládala, vypukl v kuchyni oheň, a hned se i střecha žňala; byl však požár v rychlosti uhašen, a v posvátném obřadu se opět pokračovalo.¹

Pře o získání příhodného místa **netrvala nežli 21 roků**. – Hlavní příčina, proč magistrát tomu přivolití nechtěl, byla, žeby se skrze rozbourání tolika městských domů důchody kontribuční zmenšily. Konečně však zakladatelka útočiště své k Jeho Císařské Majestatnosti Karlovi **VI.** vzala, který následující rozkaz k českému zemskému gubernium vydal, jež tuto věrně překládáme:

Karel a t. d.

Milý věrní! Budeť Vám dobře ještě povědomo, že naše v Pánu zesnulá paní máteř císařovna Eleonora Magdalena, slavné paměti, urozené hraběnce Eleonoře z Trautmannsdorfu k zařízení Voršulinského kláštera v našem královském horním městě Kutné Hoře povolení dání ráčila.

Poněvadž však nadzmněná hraběnka z Trautmannsdorfu co zakladatelka nám nejponížejněji oznámila, že se s magistrátem kutnohorským a tamnější obcí stranu přenechání potřebného místa k vystavění kláštera a chrámu po dlouhý již čas ushodnouti nemůže, a o naše nejmilostivější nařízení prosila, aby se k vystavění kláštera toho v Kutné Hoře ono poslední a sice již čtvrté místo ponechalo, protož žádáme a nařizujeme, aby se tato již tak dlouho trvajíc věc jednou ukončila.

Pročež poroučíme vám v milosti, abyste královský náš krajský ouřad o tom zpravili, aby se do Kutné Hory odebral, a z ohledu přenechání k stavění potřebného místa věc tu mezi ní, hraběnkou z Trautmannsdorfu a mezi městem usrovnal. Kdyby však nějakou důležitou překážku v záležitosti té vynašel, tedy tu ať vám i s míněním svým oznámí, jakož i my o následku toho vaši slušnou zprávu v milosti očekáváme.

Ve Vídni dne 23. října 1732.²

Konečně 11. unora 1733 po odstranění veškerých obtížností bylo jeptiškám to místo, na kterém klášter až posavdě stojí, vykázano. S vyslaným panem krajským komisařem a s pány magistrátními ouředníky odebrala se velebná matka a urozená zakladatelka na vykázané místo, kteréhož město k stavení kláštera zdarma postoupilo; blízké domky a zahrady byly hned za 7.545 zl. 24 kr. odkoupeny. Místo to nacházelo se nedaleko klášterní brány, kterýž název však od **sedlického** kláštera obdržela; ulice sloula feznická.

¹ Roku 1720 vystavila paní Kateřina Kubínová, podruhé provdaná Schleichertová z Wiesenthalu v zahradě klášterní, a sice v té, kterouž její manžel dne 19. března 1714 i s domem kláštera byl daroval, kapli ke cti a chvále nejsvětější Trojice Boží, kterážto však teprv v říjnu 1743 vysvěcena byla. Zemřela pak onna dobročinná paní v roce 1750 v 89. roce stáří svého, a do krypty v kapli pohřbena byla. Když však kaple tato vyzdvižena jest, mrtvola do krypty k matce Boží přenesena byla. Kaple ta jest nyní v měšťanský dům přestavena.

² V archivu klášterním se nacházejí dílem původní listiny dílem opisy, týkající se této pře kláštera s magistrátem.

Nyní se co nejrychleji práce započala. Zakoupili se hnedle kamenné lomy a stavěly se vápenky a cihelny. Dne 7. dubna 1733 dala zakladatelka vlastníma koňma první vůz kamení přivezti, byla u skládání přítomna, a vlastnoručně první kámen s vozu shodila. – Dne 16. října byla první pec vápna pálena. Když již hojně zásoby pohromadě bylo, počalo se dne 25. dubna 1735 základů kopati. V ten samý den odebrala se velebná matka, zakladatelka, všechny strávence a dělníci k Jesuitům do chrámu Páně ke mši svaté, aby Matku Spasitele našeho o přímělu a požehnání prosily, by se započatá práce šťastně též dokončila. Po skončené pobožnosti přikročilo se k práci. Po dvoudenním kopání dostalo se k pevné půdě. – Dne 3. května, kdežto opět všichni zedníci a nádeníci mši svaté přítomni byli, přikročilo se ku kladení základního kamene, ježto byl dříve důstojný pan arciděkan posvětil, a pak na určité místo pohřžil. – Hraběnka, zakladatelka, velebná matka, máteř přáfekta Etherie, máteř Karolína, máteř Anežka, též i někteří znamenití hosté příložižive vápna na kámen, naň dle obyčeje třikráte ve jménu nejsvětější Trojice uhodili, a tím se pod ochranou nejblahoslavenější Panny Marie stavba započala. Řízení stavby svěčeno bylo tehdaž velmi znamenitému staviteli **Janovi Dinzenhoferovi**.

Přikoupilo se ještě více sousedních domů a zahrad. Velebná matka a máteř přáfekta Maria Etherie byly stavbě stále přítomny, samy jezdily do lesů, kdežto dříví káceti dávaly, a dohlížely též do kamenných lomů. Máteř Etherie vedla oučet stavby, kterýž se posaváde v klášterním sčivu nachází. Dne 1. října 1737 byl první trám na zdě vytažen. Vyjmuoce mnohé obtížnosti a nepřijemnosti dařila se stavba výborně, takže již v roce 1742 klášter skoro v dokonalém stavu stál. Tu však vypukla pruská vojna, kteráž i nábožným pannám mnoho ouzkosti způsobila.

Brandeburci přitáhli 14. května 1742 do Hory Kutné, kdežto jak od města, taktěž i od jeptišek velmi mnoho požadovali. Od kláštera žádali 5000 bochníků chleba a 400 liber masa, což jim arci ubohé panny dátí nemohly, a proto mnohé protiventství přetpěti musely. Služby Boží musely se toliko v zavřeném chrámu Páně vykonávat, a vyučování ve školách přestalo.

Dne 16. května přitáhl pruský král s 3000 muži do města, kdež i s vojskem ostal. Navštívil pak se dvěma svýma bratry ulekané jeptišky, choval se k nim velmi laskavě, a burácejcím vojákům pokojně se chovati přikázal. Nato však odtáhl i s vojskem časně z rána k Čáslavi, kdežto pověstná Chotusická bitva se strhla. Nemaleho strachu a ulekání utpěly nábožné panny, když tak na blízku střelbu z děl slyšely. Po bitvě byli ranění do města přivezeni, a do větších stavení rozděleni. I ku klášteru přišli opět vojáci a hrubým násilím požadovali každodenně 1000 bochníků chleba po dvou librách, a maso. Ačkoliv se jeptišky všemožně vynasnažily neslušné požadování toto vymluviti, nebylo nic platno; byla jim dána exekuce a ve třech dnech musely poručení tomu zadost učiniti. Na tom nebylo ještě dosti, neboť mnohem odpornejší trápení je očekávalo. Druhého června přišel důstojník vojenský s královským rozkazem, aby jeptišky své nové stavení hned do takového stavu připravily, aby v něm ranění vojáci přebývati mohli. Marné bylo všeliké úpění a prošení, konečně byly jeptišky nuceny, a k tomu ještě v neděli, 20 dělníků najmouti, kteří na jejich outraty pokoje v nemocnici proměnití museli. Již dne 6. června byli ranění do kláštera přinášeni; tito jak na stavení, tak i v zahradě mnoho škody natropili. Na štěstí ještě nacházel se při nich jistý lékař, který podobné prostopápnosti zamezil.

V tom čase byly však jeptišky ještě rozličným jiným soužením pronásledovány. Právě se, že i magistrát, místo coby jich chrániti měl, pruskému králi spis zaslal, jehož následek byl, že jeptišky novou exekucí souženy byly. Prozřetelnost Boží vytrhla však služebnice své z ouzkosti, neboť neustupní týračové museli náhle odtáhnouti. Rozličná tato trápení trvala až do 25. června, kteréhožto dne veškeré mezi Novými Dvory a Kutnou Horou táborem položené vojsko i se svým králem pryč odtáhl, jimž dojista každý, a zvláště usoužené jeptišky šťastnou cestu přály. Dne 16. července byli veškerí ranění z nového stavení vypraveni a po městě rozděleni,

těž toho samého dne byly zevnější školy klášterní opět otevřeny, jakož se i s přetrženou prací na klášteře opět pilně pokračovalo.

Dne 7. září 1743 byl hraběcí Trautmannsdorfský erb nad bránu klášterní umístěn. Konečně nastal **den 16. září**, den tak toužebně očekávaný: neb tenkrát se bohabojné panny po přetrpění mnohých obtížností a ouzkostí do nového stavení přestěhovaly. Tuto podáváme slavný obřad uvedení toho, doslovně z původních listin opsaný.

»Popsání uvedení do nového kláštera«

Dne 14. září 1743 ráno vysvětil a požehnal veledůstojný pan **Václav Eritrey**, arciděkan kutnohorský, z rozkazu knížecí Milosti pana arcibiskupa pražského vystavenou prozatimní kapli a celé stavení.

Dne 16. ráno po obyčejné mši svaté v 7 hodin, kterou důstojný pan arciděkan byl četl, a při které veškeré klášternice u svatého přijímání byly, vyšel ze zákrytie důstojný kanclíř pražské konsistoře a pana arcibiskupa, pan **Antonín Vokoun** v pluvialu, provázen panem arciděkanem, který mu též v pluvialu co ceremoniář přísluhoval, se čtyřmi levity a čtyřmi jinými, též pluvia-ly přioděnými duchovními, jimžto dva kaplani Voršulinek předcházeli, z nichžto jeden infulí a druhý Pedum nesl. Po skončení mnohých, při podobných slavnostech užívaných obřadných modliteb, vzal důst. p. kanclíř ze schránky nejsvětější svátost oltářní, a počal hymnu »Pange lingua« zpívati, načež monstranci s nejsvětější svátostí oltářní při slavném, zde určitě popsáném průvodu, do nového kláštera nesl:

dva malé praporce;

malá školní mládež;

cech ševcovský v horních hávích (Bergkittel) a s praporcem;

cech krejčovský v horních hávích se svým praporcem;

cech mlynářský v horních hávích se svým praporcem;

cech zednický v horních hávích se svým praporcem;

cech pekařský v horních hávích se svým praporcem;

cech řeznický v horních hávích se svým praporcem;

cech hospodských v horních hávích se svým praporcem;

první sbor trubačů a bubeníků;

slívači v horních hávích se svým praporcem;

kovkopové s kahancema v horních hávích se svým praporcem;

druhý sbor trubačů a bubeníků;

královský horní ouřad;

ouředníci osmera rycht;

ouřad starších obce;

slavný magistrát;

třetí sbor trubačů a bubeníků;

dva malé praporce;

šest ministrantů;

šest fakulantů v zelených, stříbrem vyšívaných šatech z bratrstva sv. Václava, kteří po obou stranách duchovních hořící pochodně nesli; oni dva kaplani s infulí a Pedum;

čtyři duchovní v pluvialech;

čtyři Leviti;

Jeho důstojnost pan kancléř s nejsvětější svátostí oltářní pod nebesy, kteréž čtyři nejstarší radní přísedící nesli; a po jeho straně pan arciděkan co ceremoniář; po obou stranách dva mladí baronové Wernier s hořícími pochodněmi; důstojný pan **Jan Reitknecht**, tehdejší prelát sedlický; jemu po pravé straně šla vysoce urozená hraběnka **Eleonora z Trautmannsdorfu** co

zakladatelka s hořící pochodní, jižto pak celá duchovní obec následovala.

Nejprve šla ctihodná máteř Marie Terezie, rozená Mosrová z Mosrů¹, jakožto představená Voršulinek v Praze na Novém městě, se ctihodnou máteří Annou Aloisií, rozenou Klusákovou z Kostelce co představenou kláštera kutnohorského.

Máteř Marie Etherie, rozená Malovcová z Chejnova a Winterbergu, co přáfekta a asistentka, s máteří Karolínou, rozenou Smilkovskou z Palmbergů.²

Máteř Marie Anežka, rozená Měnická z Rottendorfu, co nejstarší profeska kutnohorská, a máteř Marie Petronilla, rozená Englová de Gregori.

Máteř Anna Xaveria Josefa, rozená Oudřická z Oudřic, s máteří Augustinou, rozenou Schmolcovou.

Máteř Marie Anjela a máteř Marie Felicita, rozené hraběnky Michnové z Weizenau, sestry.

Máteř Marie Josefa, rozená Amchynová z Borovnice, s máteří Konstancií, rozenou Serini z Eigenau.

Máteř Anna Nepomucena, rozená Dekertová se sestrou Marií Bohumilou, rozenou Havgvicovou z Biskupic.

Sestra Marie Anna, rozená Čolicová z Cebus, se sestrou Marií Johanou, rozenou Engelbrechtovou.

Sestra Anna Antonie, rozená Boskovská se setrou Marií Xaverií, rozenou Vlkanovou z Vlkanova.

Slečna Filipína Ludmila Jestřibská z Riesenberku, se slečnou Františkou Nepomucenou Laglerovou ze Sickerskirchen, co duchovní nevěsty s věncemi.

Lajky: Marie, rozená Fricova, se setrou Voršilou, rozenou Fontanovou.

Sestra Anna, rozená Kirchnerova, se sestrou Věnceslavou, rozenou Berovou.

Po obou stranách duchovních paní šla městská stráž.

Potom šly jak domáci, tak i vůkolní šlechtičky, ztrávnice klášterní, městské paní a panny a ostatní nábožné obecenstvo.

»V tomto pořádku ubíral se průvod při zvonění všemi zvony po náměstí a přednějsími ulicemi, při zpívání »Pange lingua«; po každém verši ostalo se stát a sbory trubačů hrály trojí intrádu.«

»Přijdouce k nově vystavěné kapli, ostali všickni pořádkové se svými praporci ve dvou řadech státi, a městská stráž měla o to péči, aby nejen důstojný pan kanclíř s nejsvětější svátostí oltářní, nýbrž i ostatní duchovenstvo bez tlačen do kaple vejíti mohli. Pak zanechav nejsvětější svátost na oltáři, ubíral se komuničnima dveřma a kúrem do dolejší chodby, a pak k hlavním vratům. Jeptišky následovaly s hořícími svícemi. Tam na stoličce se usedna, držel krátkou řeč, pak bylo čteno evangelium o Zacheovi, nato následovaly slavnosti té přiměřené modlitby. Potom posvětil p. kanclíř bránu, kázal všem lidem se odstraniti, a vyšel sám i s duchovenstvem ze vrat, kteréž za sebou na znamení klauzury silnou ranou zavřel; načež se ubíral opět ulicí do kaple, a jeptišky do kúru vešly. Po skončení slavné velké mše svaté ukončila Jeho důstojnost slavnost tu Ambroziánským zpěvem: »Tě Boha chválíme.«

»Jeho důstojnost pan kanclíř obědval pak s oběma pány krajskými hejtmany, panem baronem Zárubou z Hustířan a panem Obiteckým z Obitce, panem hrabětem Milesimo a jinými šlechticemi, duchovními a některými pány ouředníky magistrátu a horního ouřadu v klášteře.«

»Po osm dní bylo všemu lidu mužského i ženského pohlaví povoleno, dle libosti do klauzury jíti a vnitřek kláštera prohlednouti.« –

¹ Tato důstojná paní, jak již dříve praveno, přišla již hned v roce 1712 do Kutné Hory, odebrala se však zase nazpět do Prahy; dostalo se jí ale opět té milosti, ještě jednou do stavení tohoto přijíti.

² Těmto prvním čtyřem ctihodným paním, které hned při prvním započetí v roce 1712 do Kutné Hory přišly, dostalo se té radosti, že do stavení pod jejich dohlídkou vystavěného slavně uvedeny byly.

Poněvadž hraběnka zakladatelka a její sestra Maxmiliana (klášterním jménem Josefa) matku Spasitele našeho za svou dědičku ustanovily, jejížto mocné přímluvě to připsati musíme, že klášter dostavěn byl, obdržel tedy jméno: »u Panny Marie spomocné.« – Ačkoliv se základy k dalšímu stavění chrámu a kláštera ještě prodloužily,¹ nemohlo se z nedostatku peněžitých prostředků v stavbě pokračovati, a ostalo stavení jen v tom stavu, jak se až podnes nachází.

V roce 1748 byl klášter se všemi k němu přináležejícími staveními a zahradami složením 3000 zl. k obci všech daní a poplatků pro věčné časy zbaven. Původní listiny nacházejí se posud v klášterním archivu.

V roce 1750 zradovaly se obyvatelky kláštera z vysoké návštěvy Její Majestatnosti císařovny **Marie Terezie**, jakož i později z návštěvy císaře **Josefa**.

Dne 8. dubna 1754 zemřela první představená domu toho, máteř **Anna Aloisie**, rozená **Kateřina Klusáková z Kostelce**. Byla oblečena v 18. roce stáří v Praze na Novém městě roku 1690; přišla ve svém čtyrydcátém roce se zakladatelkyní do Hory, a pod její zprávu byl klášter vystavěn. Řídila sobě svěřenou obec se moudrou obezřetností po 42 roků, a utrpěla s pevnou důvěrou v Boha mnohou těžkou ránu osudu. Druhou svou profes složila opět v Praze dne 2. července 1743, odkudž se opět navrátila, by sobě svěřený ouřad zastávati mohla.

Ji následovala v ouřadě velebné matky máteř **Marie Etherie**, rozená **Markéta svobodná paní Malovcová z Chejnova a Winterbergu**. Oblečena byla v 17. roce stáří svého v Praze roku 1709, a přišla, jsouc 19 let stará, při započetí řádu do Kutné Hory. Co praefekta domu vedla všechny oučty stavby s největší péčí, proto samé i na výkresu kláštera vypočtena jest. Ona zřídila na své outraty v tak zvané lucerně klášterní² oltář ku počtě Panny Marie Svatohorské, jejížto byla zvláštní ctitelkyní, kdež se každou sobotu v šest hodin večer od jeptišek i ztrávník »Salve Regina« zpívá. Trpělivost a vytrvalost byly hlavní její ctností. V ouzkostech a protivenskvích za časů sedmileté války, v kteréž i klášter mnoho utrpěl, byla ona dobrým příkladem pevné důvěry v Boha k všeobecnému povzbuzení. Po šest a dvacítiletém horlivém pečování o prospěch domu toho, povolal ji Tvůrce na věčnost ze slzavého oudolí vezdejšího v 88. roce věku jejího, dne 12. března 1780.

Roku 1757, dne 12. srpna zemřela hraběnka **Eleonora z Trautmannsdorfu**, zakladatelkyně kláštera našeho, v 66. roce věku svého. Žila ve stavu světském stále jen mezi klášternicemi, věrně s nimi podílů berouc na všech radostech a žalostech. Často musela krvácejícím srdcem pozorovati, jak její šlechteté předsevzetí zneuznáno bylo, jehožto vykonání tak mnohé překážky se činily; pevná mysl její však nepodlehla zlým okolnostem, nébrž k slavnému mocnání outočiště své vzavši, konečně žádaného cíle dosáhla. – Uspořádavši všechno co nejlépe, mohla ještě zvolati: »Propust' nyní o Pane! služebnici svou v pokojí, neboť' vykonala, co jí ku počtě tvé a tvé neblahoslavenější matky vykonati tebou vnuknuto bylo.« – Tělo její bylo v hrobce u sv. Panny Barbory pohřbeno, jak si sama přála, neboť' i po smrti chtěla mezi milými společníci svými odpočívati.³

---

¹ Mělo' stavení to pětihran býti. Čtyry strany měl býti klášter a pátá chrám. Bylo však stavení toto pro nábožné podnikatelky příliš velkolepě založeno; neboť' neměly jiných příjmů, nežli těch, kterých nově přibylé sestry přinášely; a toliko přílišná šetrnost jeptišek docílila toho, že stavení v nynějším stavu se nachází.

² Název kulate budovy u vnitř kláštera, kolem níž hlavní schody kláštera vedeny jsou.

³ Hrobka tato náležela v prvnější době rodině **Vrabských Tluksa z Vrabí**, jak kámen náhrobní posavadě svědčí, kdež nápis se nachází: „Václav Vrabský Tluksa z Vraby a na Zdechovicích, soudce nejvyššího Purgkrabství Pražského, Radda a Hejtman kraje Chrudimského. Kateřina Vrabská, rozená z Oujezdce. Anno 1638 Die 24. Juni.“

Hrobka tato byla od velebných P. P. Jesuitů jeptiškám postoupena; mohlo se tam však toliko šest rakví usrovnati, protož museli se zůstatkové dřívě zaměřých do jedné rakve složití. Poslední tam dne 24.

Po úmrtí velebné matky Etherie byla roku 1780 ctihodná máteř **Marie Stanislava**, rozená **Nepomucena Františka Laglerová ze Sicherskirchen** za třetí představenou zvolena. Oblečena byla dne 25. října 1743, kdežto dříve již co ztrávnice v starém stavení několik roků ztrávila. Po 11 roků vytrvala v tomto novém povolání svém, získavši si nábožným životem svým lásku všech podřízených. Bylat' ona zrcadlem pravé pobožnosti, laskavosti a trpělivosti. Zemřela 21. listopadu 1791.

Ji následovala co čtvrtá představená ctihodná máteř **Johanna Regina**, rozená **Engelbrechtová**. Narodena byla v Praze roku 1719; v 17. roce stáří svého, dne 17. října 1736 byla oblečena, a ve svém 72. roce za vrchnici zvolena. Po pět roků snášela břímě ouřadu svého s příkladnou důvěrou do vůle Boží, v strastiplných dnech se tou myšlénkou těšíc, že, »co Bůh činí, dobře činí!« Zesnula v Pánu dne 20. dubna 1796.

Ji následovala co pátá představená ctihodná máteř **Marie Kateřina svobodná paní Malovcová z Malovic**; narozená roku 1752, oblečená dne 24. června 1768. V tom čase byla v celé zemi náramná drahota, tak že korec žita 50 zl. stál, tudy měla pečlivá matka tato s mnohými nesnáze a s mnohou starostí co bojovati, a obtíž ouřadu svého tím více cítila, poněvadž i na zdraví churavěla. Na vzdor však tělesnému trápení svému snášela vše s příkladnou trpělivostí. Zesnula v Pánu dne 22. července 1805.

Po úmrtí této zbožné paní byla co šestá představená kláštera zdejšího zvolena ctihodná máteř **Marie Salezie Náchodská**, šlechtička z **Novévsí**. Narodena byla roku 1752, oblečena 24. července 1768. Tato na duši i na těle statná paní zastávala s nábožnou obezřetností a oučinností ouřad svůj. Pod jejím řízením stala se ve školách zevnějších znamenitá a velmi výhodná změna. Až do roku 1807 bylo veškeré vyučování ženské mládeže toliko jeptiškám svěřeno, které dle síly a náhledů svých školy řídily. Toho samého roku byl však důstojný pan **Josef Herzan**, nyníější arciděkan kutnohorský, s vysokým nařízením c. k. gubernium počtem 35913 co první samostatný katecheta ustanoven.¹ Od té doby nastal nový dokonalejší způsob vyučování, po kterémto dráze i ostatní pání katechetové s horlivostí a dobrým prospěchem kráčeti, za povinnost a čest svou považovali. – Velebná matka přispívala dle moci a síly své k zdokonalování ustavu toho. Nezpytatelná prozřetelnost Boží povolala však tuto ctihodnou a všeobecně milovanou paní po pěti letech a dvou měsících jejího horlivého oučinkování na věčnost. Zemřela 4. listopadu 1810.

---

září 1784 pohřbená jeptiška byla máteř Felicita, rozená hraběnka Michnová; od té doby byly jeptišky již na všeobecný hřbitov k Matce Boží pohřbívány.

¹ Na důkaz uznání jeho mnohostranných zásluh, jichžto sobě jakožto veleoučinnivý učitel při této dívčí škole jakož i co ředitel zdejší krajské hlavní školy – ku které roku 1816 povolán byl, neméně též co šlechtivý lidumil při velikém požáru zdejším dne 9. května 1823 získal, byl mu od J. C. Majestátnosti **Františka I.** prostřední zlatý čestný peníz udělen.

Jeho nástupníkem co druhý katecheta ustavu našeho byl velebný pan **František Šafránek**. Jeho oučinkování bylo však velmi krátké, neboť byl již v roce 1819 co učitel náboženství k zdejší krajské hlavní škole povolán, a když roku 1837 direktor hlavní školy za arciděkana zvolen byl, stal se jeho nástupcem.

Potom byl velebný pan **Josef Kneisl** za katecheta k dívčí klášterní škole ustanoven. Tento výtečný učitel zastával co pravý přítel dítek po 10 roků s vroucí horlivostí sobě svěřený ouřad, až do času, kdežto roku 1829 co učitel náboženství na gymnasiu do Králové Hradce povolán byl.

Prozatímním katechetou stal se vel. pan **Jan Dvořák**, který si svou láskou k mládeži všeobecnou důvěru získal. Jen málo při ustavu našem potrvál, neboť byl co skutečný katecheta k hlavní škole v Německém Brodě roku 1832, a později co ředitel hlavní školy do Jičína povolán.

Tohoto nástupcem jest vel. pan **Josef Dostal**. Tento horlivý duchovní a přítel mládeže pečuje již po 11 roků o to, aby školy co nejprospěšněji na mládež oučinkovaly. Školní knihovnu, která již roku 1815 založena byla, rozmnožil sám 140 svazky. Jemu děkuje škola též krásný praporec, jež obrazy Matky Boží a svaté Voršily zdobějí.

Nástupnicí její co **sedmá** představená byla ctihodná máteř **Marie Josefa Kohoutová**. Narodila se v Králové Hradci 9. unora 1743 a oblečena byla 25. dubna 1779. Tato důstojná paní, pobývši 7 roků v řádě, byla se dvěma jeptiškami pražského novoměstského kláštera, spolu s exjezuitou paterem Chmelou na císařské outraty roku 1784 do Belče v Polsku poslána, z té příčiny, aby tamnější Dominikánky se zásadami řádu Veršulinek, a se způsobem vyučování a vychovávání ženské mládeže seznámila. Poněvadž však ony našich zásad přijmouti nechtěly, nébrž jen staré Dominikánky ostatí se snažily, navrátily se Voršulinky v listopadu toho samého roku do Čech nazpět, a řád Dominikánek byl později vyzdvížen. Po svém navrácení se zastávala **Marie Josefa** rozličné domácí ouřady, byla též při ztrávnících učitelkou francouské řeči, až 6. června 1811 za velebnou matku zvolena byla. V tom čase zmenšily se náramně následkem c. k. finančního patentu jistiny klášterní, a tudy klášter do veliké nesnáze byl uvržen, takže se velebná matka nucena viděla, Jeho Majestátnost v Pánu zesnulého císaře Františka I. o příspěvek prositi, kterýž jí také milostivě povolen byl. Gubern. rada a časlavský krajský hejtmán pan **z Beierwecku** přimlouval se o pomoc jeptiškám u vůkolních vrchností; následkem toho znamenitých příspěvků na penězích a potravě se klášteru dostalo. Nikdy nezhyne v srdcích obyvatel pokojného outočiště tohoto dík za prokázané dobrodiní, a každodenně vysílají modliteb o požehnaní dobrodincům svým. Ačkoliv již větší počet těch, které svědkyněmi smutné tehdejší doby byly, v Pánu spočívá, předce se oustním podáním a zaznamenáním všech obdržných darů jména šlechtetných dárců na budoucí časy uchovávají.

Roku 1813 měl býti klášter ve vojenskou nemocnici proměněn, poněvadž po bitvě u Chlumu mnoho raněných do Kutné Hory přivezeno bylo; Pán pánů ochránil však v něj doufajících před uskutečněním zámyslu toho; předc však musely klášternice dítky místní krajské hlavní školy do kláštera přijmouti, a jim školy dívek postoupiti; pro ženskou mládež byl společenský a obecní pokoj za školy vykázan. Roku 1815 bylo opět stavení hlavní školy, které po dvě léta za vojenskou nemocnici sloužilo, pro školy zřízeno, a dívky byly opět do svých předešlých škol uvedeny. Mládeže ženské však později tak mnoho přibývalo, že se ještě jedna třída zříditi musela. Tím jeptišky nuceny byly, obecní pokoj klášternic a komnaty ztrávnic, jakož i jiné přibytky k oučeli tomu použití, a pro školy zříditi. – Velebná matka **Marie Josefa** zemřela 25. unora 1827, po patnáctiletém zastávání ouřadu svého. Poněvadž však pro slabost stáří svého ouřad představené zastávati nemohla, byla ještě za čas jejího živobytí dne 6. června 1826 ctihodná máteř **Marie Thadea Junova** za **osmou** představenou zvolena. Tato důstojná, všeobecně ctěná a milovaná paní,rozená v Praze dne 10. července 1788, byla oblečena dne 30. září 1805. Hned po svém oblečení stala se učitelkou ztrávnic, později, 1819, domácí přáfektou, a před jejím vyvolením za velebnou matku mistrní novicek.

Školy.

V požehnané oučinnivosti zkvívá školní ustav náš; počítá se v zevnějších školách k 700 školaček, jimžto se vyučování náboženské, literní, též i v ženských pracech zdarma uděluje. Školy jsou rozděleny v první a druhé elementární oddělení, v první, druhou a třetí třídu, a v školu, kdež se pracem ženským vyučuje. Předměty učení jsou: náboženství, biblický dějepis, čtení, psaní, počítání, česká a německá mluvnice, dobropis a navedení k písemnostem. – Poněvadž česká řeč na Horách Kutných panující jest, tedy se i v prvnějších třídách, vyjmuče některá cvičení v německé výslovnosti, v české řeči vyučuje, toliko v třetí třídě jest vyučování německé. – Ztrávnice své školy od zevnějších škol oddělené mají, kdežto kromě v předu uvedených předmětech také v zeměpisu, dějepis, kreslení, malování, hudbě a ve francouské řeči vyučovány jsou. V této škole ztrávnic nachází se též dobře zřízená knihovna, čítající více než 300 svazků. Do ustavu toho přijímají se dívky bez rozdílu stavu a náboženství.

Pojištěná výchovcí místa (fundace).

V prvnější době bylo při našem ustavu **dvacet** pojištěných míst, kterýžto počet klesnutím uložených jistin až na **pět** se zmenšil.

První fundace byla **Waldsteinská**, založená od hraběnky **Markéty z Waldsteina**, rozené hraběnky **Černinové z Chudenic**, pro 8 dívek šlechtických a 4 městské; nyní jest obmezená toliko na 2 šlechtické a 1 měšťanskou dívku. Právo dosazování na tuto fundaci má vždycky nejstarší hrabě z Waldsteina.

2há fundace jest Klusákovská;
3tí » » Přichovská,
4tá » » Rabenhauptská,
5tá » » Strachovská,
6tá » » Janovská,
7má » » Fitzgeraldská,
8má » » Hochbergská,
9tá » » Lukavská.

Všecka tato toliko pro šlechtičky pojištěná místa byla později ve dvě stažena tímto způsobem: první fundace složena jest z bývalé Hochbergské, Strachovské, Janovské a Přichovské; právo volení přináležejí c. k. zemskému řízení. Druhá pozůstává z bývalé Fitzgeraldské, Klusákovské, Lukavské a Rabenhauptské; právo volení má představená kláštera kutnohorského.

Za jistý určitý plat též i jiné dívky k výchování a do ztravy se přijímají; nynější počet ztrávník ustavu našeho obnáší 25.

Jeptišky,

žijící v této době v klášteře Kutnohorském.

Představená.

Důstojně velebná paní **Marie Thadea Junová**, z Prahy.

Řeholnice.¹

Máteř Marie **Aloisie Herzanová**, domovní přáfekta a prokurátorka, z Dačic v Čechách.

Máteř Marie **Věnceslava Schülle**, nejstarší učitelka a mistrně novickek, z Prahy.

Máteř Marie **Kateřina Maternová**, učitelka a zákřistianka, z Kutné Hory.

Máteř Marie **Anna Schülle**, učitelka, z Prahy.

Máteř Marie **Augustýna Česnovská**, učitelka, z Jičína v Čechách.

Máteř Marie **Nepomucena Šikolová**, učitelka, z Prahy.

Máteř Marie **Voršila Kalchschmidová**, zprávcová kuchyně, z Aramu u Insbruku v Tyrolích.

Máteř Marie **Emanuela Šleiffřová**, učitelka, z Pardubic v Čechách.

Máteř Marie **Josefa Justová**, učitelka, z Marschendorfu v Čechách.

Máteř Marie **Ignacie Weisbachová**, učitelka, z Chomutova v Čechách.

Máteř Marie **Vavřinka Klecanská**, učitelka, z Cerhenic v Čechách.

Máteř Marie **Karolína Jindřová**, učitelka, z Kutné Hory.

Máteř Marie **Vincencie Jeřábková**, z Kutné Hory. Pro neustálou nemoc beze všeho zaměstknání.

Máteř Marie **Anežka Scholcová**, učitelka, z Brumova v Čechách.

Máteř Marie **Eleonora Fellerová**, učitelka, z Kouřima v Čechách.

Sestra Marie **Klára Klímová**, novicka a pomocnice školní, z Vokovic v Čechách.

Sestra lajka Marie **Monika Škvorová**, z Ledče v Čechách.

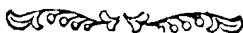
¹ V pořádku jak po sobě oblíkány byly.

Veškeré učitelky mají kromě vykázaných školních hodin ještě i jiné domácí zaměstnání, totiž: fortnu, refektář, prádlo atd. k obstarání. Vyučování trvá předpolednem od 8 do 10, a odpoledne od 1 do 4 hodin; opakující hodina pro mládež škole odrostlou jest v neděli a ve svátek od 1¹/₂ až do 2¹/₂ hodiny.

Ve jménu Páně končím tuto skrovníčkou práci o původu a osudech kláštera našeho. Sto let již od počátku jeho uplynulo! Sto let! velká to prostora času dle lidského zdání – sotva však okamžení v knize věčného života. Mnohé strasti, mnohá protivenství utrpěly obyvatelky pokojného stánku tohoto v běhu století; Pán pánů je však sílil a těšil, dopřál jim v radosti se dočkat krásného ovoce, které z jemného semínka, ježto v bázni Boží v srdci mládeže pěstovaly, zrostlo. A však i na onom světě, kamž je následují skutkové jejich, očekává je odměna, kteréž se hodnými učinily spasitelným svým namáháním: neboť čteme v písmě svatém, že **spravedliví, od Boha zkoušení, kteří mnohé vyučovali k spravedlnosti a lásce Boží, stkví se budou věčně v království Otce svého nebeského!** Blahoslavena budíž nám tedy památka jejich! – A my též skroušeně prosíme Všemohoucího, by nás obdařiti ráčil milostí svou, k vykonání dobrých skutků zapotřebnou; prosíme, by Maria Panna nejsvětější, a onna svatá, jejíž jménem řád náš se honosí, též i svatí patronové české naší vlasti za nás u Spasitele věčného orodovali: bychom druhé nastávající století v té samé lásce Boží počaly, v kteréž naše v Pánu zesnulé sestry první století jsou nastoupily!

Posvěť, všemohoucí Pane, duchem svatým nás a veškerá naše počínání ku prospěchu duší nevinné mládeže, naší péči svěřené, aby na konci druhého století budoucí naše sestry též laskavě v modlitbách svých si na nás zpomínaly. Amen!

Dějepis kláštera Voršulinského je drobná knížka o rozměrech 144 x 97 mm (text 118 x 70 mm, 27 řádků na stránce) a 50 číslovaných stranách. Proti titulní straně je stránka s erbem Trautmannsdorffů a obrázkem kláštera Voršilek. Na rubu titulního listu (str. 2) jsou citáty, na třetí straně je věnování. Text (psaný frakturou - švabachem) začíná na páté straně.

Z dalších osudů kláštera: budova kláštera je dosud nedokončena - chybí dvě z pěti křídel a kostel s navazující budovou, který měl tvořit úhlopříčku celé dispozice. Současný kostel byl vystavěn v letech 1898-1901 architektem B. Moravcem podle plánů prof. Bedřicha Ohmanna.

Klášter byl v roce 1950 zrušen. Nejdříve zde sídlila armáda a pak okresní archiv a památkový ústav. Po roce 1989 se řád voršilek do objektu vrátil a navázal na svou předchozí činnost zřízením církevního gymnázia.

Dientzenhoferův návrh průčelí kl. kostela

PAMÁTKOVÁ PÉČE NA ČESKÉM INTERNETU

Vrcholnou organizací památkové péče je **Ministerstvo kultury ČR** (<http://www.mkcr.cz>). Na jeho stránkách lze (kromě portrétu ministra a výčtu jeho životních úspěchů) nalézt i Koncepti činnosti Ministerstva kultury na úseku památkové péče s výhledem do roku 2005, Věcný záměr zákona o ochraně kulturních památek a památkové péči a v seznamu příspěvkových organizací odkazy na stránky památkových ústavů.

Památkový ústav středních Čech v Praze (<http://www.pusc.cz/index.html>) má na svém servru kromě krátkých charakteristik vybraných objektů které jsou v jeho správě (na okrese KH klášter Sázava a zámek Žleby) i výroční zprávu o své činnosti za rok 1998 (<http://www.pusc.cz/page5.html>), která stojí za přečtení i přes svůj velký rozsah.

Okresní úřad v Kutné Hoře prostřednictvím oddělení kultury referátu regionálního rozvoje zajišťuje výkon státní správy na úseku památkové péče, program regenerace památkových rezervací a zón, program zachrany architektonického dědictví atd. Jeho WWW stránky (<http://www.oku-kh.cz>) teprve vznikají. Informace o památkách a památkové péči je možné najít na referátu regionálního rozvoje (<http://www.oku-kh.cz/rrr>), kde jsou i další odkazy (např. na Okresní muzeum <http://www.oku-kh.cz/rrr/omuzeum.html>). Památkovou péčí na území města Kutné Hory se zabývá O. Seifert v článku Památková péče - státní správa - Kutná Hora (<http://web.oku-kh.cz/rrr/kp/mpp.htm>).

Téměř žádné ze stránek státních a samosprávných úřadů nemají dosud charakter úřední desky. Přitom Internet je k tomuto účelu mimořádně vhodný.

Obecně lze říci, že zatímco lze nalézt řadu (až na výjimky velmi povrchních) informací o významných památkách, informace o památkové péči jsou velmi vzácné. Jedinou opravdu výraznou výjimkou je zmíněná Výroční zpráva PÚSČ. Je z ní cítit sice poněkud těžkopádná, ale v daných podmínkách snad až obdivuhodná snaha s omezenými možnostmi finančními, lidskými i odbornými zachránit pokud možno všechny památky. Doufejme, že tato snaha bude pokračovat i nadále a že výroční zpráva nebude jediným tímto způsobem zveřejněným souborem informací - dalším by mohly být např. metodiky, výzkumné zprávy atd. Bohužel, ve výroční zprávě není ani slovo o záměrech PÚSČ s Internetem. Obdobnými zprávami by se v budoucnu snad mohly pochlubit i jiné z veřejných prostředků placené instituce přicházející do styku s památkami okresu Kutná Hora.

Zatímco informací o památkové péči je na internetu poměrně málo, o archeologických výzkumech a institucích je možné se dovědět daleko více:

Archeologický ústav AV ČR provádí základní výzkum vývoje společnosti v českých zemích v období od paleolitu do středověku. Využívá rovněž činnost v oblasti ochrany a dokumentace ohrožených lokalit a koordinuje terénní výzkum v Čechách. Mimo jiné vydává časopisy *Památky archeologické*, *Archeologické rozhledy* a sborník, *Castellologica Bohemica*.
<http://www.arup.cas.cz/>

Ústav archeologické památkové péče středních Čech (ÚAPPŠČ) provádí odbornou poradenskou činnost ke stavebním záměrům, připravuje vyjádření jako podklady pro územní řízení a stavební povolení, realizuje záchranné archeologické výzkumy na ohrožených lokalitách, provádí povrchový a letecký archeologický průzkum krajiny. Výsledky svých výzkumů prezentuje formou článků, výstav, přednášek atd. Vydává sbor-

ník *Archeologie ve středních Čechách*. Organizace vznikla na jaře roku 1993. O území okresu Kutná Hora se dělí s Archeologickým ústavem AV ČR a Okresním muzeem v Kutné Hoře. <http://www.uappsc.cz/>

Dalšími organizacemi přicházejícími do styku s památkovou péčí jsou různá sdružení, např.:

Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska (SHSČMS) je dobrovolnou zájmovou nestrannou a nevládní organizací historických obcí nebo jejich obvodů a částí, na jejichž území jsou zachovány významné kulturní hodnoty. Jeho posláním je přispívat k vytváření podmínek pro regeneraci území historických sídel, zejména k zachování kulturního dědictví. WWW stránky obsahují základní informace o sdružení, aktuální dokumenty, důležité informace atd. Sdružení má celkem 190 členů, mj. i Kutnou Horu. <http://shsčms.codalan.cz/czech/menu.htm>

Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií (AMG) je dobrovolným profesním svazem muzejních institucí a osob činných v oboru. Byla založena v roce 1990. V současnosti má 202 řádných členů (přibližně 70% muzejních institucí v České republice), a 29 členů individuálních. Posláním AMG je rozvíjet odbornou úroveň muzejnictví, informovat o aktuálních poznatcích a problémech a vyvíjet legislativní iniciativu. Organizuje semináře a vyvíjí ediční činnost. <http://www.cz-museums.cz/>

Některé obce okresu mají své WWW stránky, např. Čáslav (<http://mesta.obce.cz/caslav>), Kutná Hora (<http://mesta.obce.cz/kutna-hora>, <http://www.kutnahora.cz>), Sázava (<http://sazavamesto.cz/default1.htm>), Uhlířské Janovice (<http://mesta.obce.cz/uhlirске-janovice>), které jsou sice hezké na pohled, ale chudé na informace. To se zatím týká i NADACE Kutná Hora - památka UNESCO (<http://www.kutnahora.cz/UNESCO/nadace.htm>).

Zajímavou stránku má zámek Kácov (<http://freeweb.bohemia.net/martinas/k/kacov.html>) a kutnohorské stříbření (<http://www.angelfire.com/ct/stribreni>).

Za zhlédnutí stojí i stránky Okresního úřadu Kolín (<http://www.oku-ko.cz>), kde je možné se seznámit s nemovitými kulturními památkami a přírodními zajímavostmi okresu Kolín a dokonce i s podrobným průběhem bitvy u Kolína. Dále je tu odkaz na průběžně aktualizovanou stránku Regionálního muzea Kolín (<http://www.kolin.cz/muzeum>).

Charakteristický je pro dnešní internet jeho rychlý rozvoj. Jednotlivé stránky rychle vznikají, mění se, přesouvají a občas i zanikají. Zatím jsme teprve ve fázi zjišťování a zkoušení, k čemu všemu je možné tento zcela nový způsob poskytování informací použít. Snad už v nedaleké budoucnosti bude moci případný zájemce většinu potřebných informací získat právě prostřednictvím Internetu – ať už půjde o texty ze vzácných či špatně dostupných tiskovin, výzkumné a restaurátorské zprávy, rozhodnutí úřadů atd.

Dále uvádíme ukázkou z dostupných dokumentů – zamyšlení O. Seiferta nad památkovou péčí v Kutné Hoře ze stránek kutnohorského okresního úřadu a článek H. Šnajdrové ze stránek Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska o systému dotací na obnovu památek.

PAMÁTKOVÁ PÉČE - STÁTNÍ SPRÁVA - KUTNÁ HORA¹

Mgr. Ondřej Seifert

Motto: Památková péče jako obor je lidmi chápána jako celospolečenský a tedy veřejně prospěšný zájem státu o zachování kulturního dědictví národa, ovšem většinou jen do té doby, než se tento zájem dotkne jejich soukromého vlastnictví, aneb quo vadis památková péče... ?

Myšlenka nějakým způsobem obecně chránit bohaté kulturní dědictví v českých zemích vznikla již v 19. století, v době rakouskouherského mocnářství. Příčiny lze hledat v několika faktorech. Případně v probíhající postupné změně postoje k uměleckému či architektonickému dílu. Výtvarná věc přestává být již od doby osvícenecké organickou součástí života. Je na ni často nahlíženo jako na věc krásnou či starobylou, ale je vnímána jakási "zvenku". Někdy se také stává věcí už jen starou a nepotřebnou. Prudký rozvoj industriální společnosti předurčil i změnu hodnotového systému společnosti. I když jistě i nadále vznikala cenná díla, stávalo se tak mnohdy (zejména v architektuře) na úkor po staletí rostlého organismu osídlení. S bohatnutím společnosti se zvyšoval počet stavitelů, kteří ne vždy byly ochotni z různých důvodů respektovat urbanismus prostředí. Podobný osud částečně zasáhl i Kutnou Horu.

Vývoj památkové péče byl brzděn či spíše uměle usměřován hlavně později, v období po roce 1948. Pod praporem úředně stanoveného názoru, že "z minulosti se nedá žít, je třeba spět ke světlym zítřkům", byly v mnohých ohledech opět tvrdě zasaženy historické hodnoty jader měst a obcí. Relativní volnost stavebníků byla totiž cenou za nesvobodu v jiných oblastech státních zájmů. Výsledky takových snah lze samozřejmě opět vystopovat i v Kutné Hoře. Naštěstí i v této době (1961) se podařilo prohlásit jádro Kutné Hory za městskou památkovou rezervaci. Díky tomuto faktu a díky později (1987) prohlášenému rozsáhlému ochrannému pásmu rezervace bylo historické jádro do určité míry ušetřeno razantních asanačních zásahů, jaké jsou zřejmé v některých jiných městech Čech a Moravy. Ne nadarmo bylo v osmdesátých letech "doprohlášeno" poměrně velké množství měšťanských domů v rezervaci i blízkém okolí. Tehdy šlo o to, zachránit co se dá! Zákon o státní památkové péči z roku 1987 lze s ohledem na dobu vzniku považovat za poměrně zdařilý i přísný. Je však nutno připomenout, že pokud byly orgány památkové péče příliš nekompromisní, vždy ještě existovala možnost zásahu vyšších instancí, ať už máme na mysli národní výbory nebo výbory stranické.

Dnes stojí výkon státní správy na úseku památkové péče před staronovými problémy. Změny vlastnických vztahů a opětovné upřednostnění soukromovlastnických práv vyvolaly nutnost zcela jiných přístupů státní správy k obnovám jednotlivých kulturních památek, co do množství - zejména měšťanských domů. Ze situace na trhu s nemovitostmi a z úrovně cen nájemného logicky vyplývají potřeby vlastníků směřující k využití domu od sklepa až po půdu. Již první kolize se zájmy památkové péče se tedy objevují při řešení půdních vestavb a jejich osvětlení. Druhý problém nastává v okamžiku záměru využití sklepních (převážně gotických) prostor - na co jiného než vinárny. Třetí oblastí sporů bývá druh střešní krytiny, členitost fasády a oken včetně označení provozoven.² Čtvrtým okruhem jsou interiéry. S ohledem na dosud nedostatečné množství podrobných stavebněhistorických průzkumů, jsou totiž při obnovách památek častým jevem nálezy hodnotných, pro Kutnou Horu již typických prvků (kupř. srubů v patrech, povalových či záklopových stropů, kamenných ostění atd.).

V okamžiku kumulace zmíněných požadavků památkové péče vyvstávají na povrch rozpory mezi zájmy státu a vlastníka, který chce provést opravu co nejlevněji a pokud možno za

¹ <http://web.oku-kh.cz/trr/kp/mpp.htm>

² Velkoplošné reklamy nejsou v historickém jádru ve shodě se stavebním úřadem povolovány v žádném případě.

státní peníze (což ovšem nevylučuje alternativu, že bude mít za své peníze třeba pozlacené prkénko na klozetě). Také je často slyšet názor, že "kdyby byli památkáři v době kupříkladu baroka, nic nového by se již tehdy nepostavilo ba ani nepřestavělo". Je evidentní, že se jedná o nepochopení smyslu památkové péče, protože tehdy většinou nikoho ani nenapadlo postavit obrodu, jež by do prostoru organicky nezapadla, nemluvě o po staletí vstřebávanému citu k detailu (i když jistě i zde najdeme výjimky). Jenomže to je potřeba vlastníkově do nekonečna vysvětlovat s pocitem výsledku velmi nejistého.

Státní správa se tedy ocitá často v bludném kruhu, kdy by měla korigovat představy vlastníků a opět zachraňovat co se dá, avšak nemá dostatek finančních prostředků a odborníků ke kompenzacím, jež vyplývají s právních norem státu. Okresní úřad a památkový ústav má k výkonu státní správy v zásadě následující nástroje:

- Správní rozhodnutí o omezení vlastnických práv při obnově či archeologickém průzkumu.
- Správní rozhodnutí o povinnostech nebo sankcích při porušení povinností vlastníka.
- Správní rozhodnutí o případném poskytnutí příspěvku na obnovu.¹
- Bezplatná odborná pomoc (v praxi spíše rada) památkového ústavu.

Vezmeme-li v úvahu, že Kutná Hora není skanzen, stát má pouze omezené možnosti ke kompenzacím a vlastníků většinou nehoří entusiasmem pro památku, musí zákonitě dojít k určitému stupni kompromisu. Jde o to udržet kompromis na hranici pro památkovou péči ještě únosnou. Je nabíledni, že sebelepší správní rozhodnutí nedokáže postihnout všechny nuance obnovy. Pouze průběžný kontakt vlastníka (respektive prováděcí firmy) s odbornou organizací může zabránit nenahraditelným ztrátám památkových hodnot. Pouze osobní přesvědčování stavebníka o nutnosti zachovat nebo dobře obnovit architektonický prvek či konstrukci může státní správě i vlastníkově přinést kýžený výsledek. V současné době je totiž hrozba sankce zcela nedostačujícím nástrojem a hlavně obnovu nevyřeší! Vlastník památkové či estetické hodnoty ji ke svému bytí prostě nepotřebuje! Často si to opravdu myslí nebo alespoň tvrdí.

Obdobně obtížné hledání shody tkví také v různých přístupech stavebníků k obnovám kulturních památek ve vlastnictví právnických osob. Spory v krystalické podobě se projevují zejména v okamžiku, kdy relativní dostatek finančních prostředků investora tlačí odborníky památkové péče k příliš rychlému jednání. Je totiž všeobecně známo, že žádný průzkum ani koncepci obnovy nelze uspěchat a už vůbec ne z partou zedníků za zády. Paradoxně může dojít ke stejně nenahraditelným škodám jako v případě absolutního nedostatku peněz, možná ke škodám ještě větším. Opět by zde měla platit pravidla včasnosti projednávání záměru se státní správou respektive odbornou organizací a průběžného dohledu památkového ústavu a okresního úřadu nad vlastní obnovou.

Další oblastí, se kterou státní práva v městském jádru a jeho okolí přichází do styku jsou církevní kulturní památky. Pokud uvážíme historické skutečnosti z dávné i nedávné minulosti, není situace jednoduchá a ani právě probíhající diskuse o vztahu státu k církvím ke zlepšení stavu zatím nepřispívá. Samotná památková péče si přirozeně nemůže klást za cíl tento vztah vyřešit, na druhé straně však jsou a jistě i budou obnovy církevních kulturních památek ve sféře zájmu státu na uchování kulturního dědictví. Věci za kulturní památky totiž prohlašuje stát, neměl by se tedy zříci odpovědnosti za podmínky jejich obnovy. Stejně tak ani církev nemohou úplně pominout fakt, že i církevní stavby jsou odrazem naší duchovní a hmotné minulosti - ale i současnosti! Nyní půjde o to, skloubit zájem státu na zachování památky se zájmem církve podílet se na této obnově a objekt následně využívat. Podíl církve jako vlastníka na obnově stavby, která z objektivních příčin není a v nejbližší budoucnosti nemůže být

---

¹ O státních kompenzacích vlastníkům věcí, které nejsou památkami ve smyslu zákona a musí respektovat památkové požadavky, však nelze mluvit prakticky vůbec.

využívána, je však v současné době většinou poněkud obtížně realizovatelný. Kutná Hora má to štěstí, že většina církevních kulturních památek je funkčních s ještě otevřenými možnostmi širšího využití.¹ Zde je třeba také zmínit aktivity Města Kutná Hora ve věcích obnov církevních kulturních památek. Jako příklady můžeme uvést technickou a tím i finanční pomoc při plánované opravě střechy chrámu sv. Barbory, připravovanou obnovu interieru kostela sv. Jana Nepomuckého nebo v Programu regenerace podporu obnovy dvou kaplí Všech Svatých a Srdce Páně. Také spolupráce s techniky některých vikariátů nebo farností již přináší prospěch všem zúčastněným stranám, protože obnova nemovitostí znamená i množství administrativní a technické práce. Bohužel počet církevních památek volajících po obnově stále převyšuje zájem o spolupráci na zmíněné stavebnětechnické úrovni (projekty, stavební řízení, výběrová řízení atd.).

Čtvrté ze skupiny vlastníků nemovitostí v historickém jádru je Město Kutná Hora. Z pohledu státní správy se město jeví jako významný vlastník spravující množství památkového fondu a plošně celé území rezervace s ochranným pásmem. Přirozeně, že i zde existují třetí plochy mezi zájmy města a památkové péče. S ohledem na zvyšující se počet turistů je problém parkování, tudíž vymezení parkovacích ploch. Podobně je nutné pečlivě zvažovat druhy zádlazeb, typy veřejného osvětlení a úpravy parků. V neposlední řadě jde o samotné rekonstrukce stávajících měšťanských domů nebo zástavby proluk, samozřejmě po předchozích archeologických průzkumech. Jinou skupinou památek jsou volně stojící plastiky, které musí být odborně restaurovány pod dohledem památkového ústavu. Dále je nutné projednávat s odbornými organizacemi obnovy významných soliterů, které dotvořují jedinečný charakter sídla (např. Kamenná kašna, Kamenný dům aj.). Celý systém obnovy historického jádra a jeho bezprostředního okolí je realizován kromě jiného také prostřednictvím již zmíněného Programu regenerace městské památkové rezervace Kutná Hora ve spolupráci z příslušnými orgány a organizacemi památkové péče. Uvážíme-li existenci dvou národních kulturních památek, množství kulturních památek a zapsání historického jádra na Seznam kulturního a přírodního dědictví lidstva UNESCO² - pak je o práci postaráno!

Pokud hovoříme o obnovách kulturních památek, hovoříme především o penězích. Je všeobecně známo, že práce a materiály respektující staré stavební postupy jsou po hříchu výrazně dražší než dnes běžně používané technologie. Stejně tak restaurování uměleckořemeslných děl je finančně náročné. Odborná i laická veřejnost by v rezervaci jistě ráda viděla pouze pálené střešní krytiny, kvalitní restaurátorská díla, dřevěná dělená okna, restaurované dveře, kvalitní vápenné či minerální barvy, a to nehovoříme o obnovených interiérech, srubech nebo portálech zachovaných in situ. To vše stojí peníze a nemalé! Státní správa má k dispozici již zmíněný institut příspěvků (ovšem fakultativně stanovený), nepřímou finanční podporu formou několika daňových úlev a bankovní podpory úhradou části úroků z úvěrů pro případ podnikatelského záměru.³ V pravdě řečeno ve všech případech se může jednat pouze o více či méně (spíše méně) stimulační částky. Ani fondy ministerstva kultury v Programu regenerace a Programu záchrany architektonického dědictví, ani rozpočet okresního úřadu totiž nezaznamenaly oproti nárustu požadavků a cen žádnou valorizaci natož pak skutečné zvýšení. Ke všemu zde každoročně existuje reálná možnost nulové varianty v rozpočtu okresního úřadu. Dlužno však poznamenat, že z rozpočtu okresního úřadu plynou do rezervace již několik let pouze zanedbatelné částky, převážně na restaurování v interiérech. Důvod je jednoduchý a prostý. Počet nemovitých památek v tzv. regeneračních městech tvoří zhruba polovinu všech památek okre-

¹ Možná, že by stálo za úvahu poučit se i v jiných zemích s hlubokými křesťanskými tradicemi.

² Důraz je kladen na panorama Kutné Hory, měšťanské domy a obě katedrály - sv. Barbory a Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci u Kutné Hory.

³ V rámci podpory malého a středního podnikání realizuje Českomoravská záruční a rozvojová banka. Daňové úlevy jsou: daň z nemovitostí, daň dědičná a z převodu nemovitosti.

su (778), druhá polovina tedy nemá nárok z Fondu regenerace získat nic a situace Fondu záchrany je všeobecně známa. Havarijní fond památkového ústavu mnoho řešit nemůže. Ovšem zaplať Bůh, že tyto programy a fondy vůbec jsou!

Připustíme-li, že péče o kulturní památky leží především na vlastnících¹, termín "státní památková péče" již neodpovídá současnému stavu vlastnických práv a ani reálnému vztahu státu ke kulturním památkám. Kromě odborné pomoci je však určitá finanční pomoc z výše uvedených důvodů přesto nezbytná a měla by se zvyšovat stejně jako kterékoliv jiné náklady, přinejmenším v souvislosti s inflací. Již několik návrhů zásad zákona o památkách spatřilo světlo světa, jenomže právě určitý rozpor v omezení práv vlastníků a kompenzacemi za tato omezení je zřejmě největším kamenem úrazu. Dalšími otevřenými otázkami zůstávají možnosti přenosu kompetencí památkové péče na vyšší územně správní celky nebo naopak na městské samosprávy. Postavení památkové péče jako společenského oboru však záleží na mnohých dalších faktorech jako na odborné a personální vybavenosti památkových ústavů, okresních a stavebních úřadů, legislativní aktivitě ministerstva a zájmu poslanců všech úrovní - ale také na výkonnosti ekonomiky státu. Nejdůležitější však je a bude zejména ochota společnosti respektovat památkáře jako někdy podivínský, ale přesto potřebný druh lidí!

POSKYTOVÁNÍ PŘÍSPĚVKŮ NA ZACHOVÁNÍ A OBNOVU KULTURNÍCH PAMÁTEK V ROCE 1999 - MOŽNÉ ZDROJE²

Poskytování finančních příspěvků na zachování a obnovu kulturních památek vyplývá z ustanovení § 16 odst.1 a 2 zákona ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 242/1992 Sb., a ust. §§ 15 a 16 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb.

Okresní úřad může poskytnout vlastníku kulturní památky finanční příspěvek podle odst. 1 výše citovaného ustanovení. Jsou to příspěvky na zvýšené náklady na obnovu kulturní památky, které jsou poskytovány ve správním řízení na základě žádosti vlastníka, a to formou rozhodnutí podle zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád). Proti případnému neposkytnutí je možno podat odvolání Ministerstvu kultury.

V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může výjimečně poskytnout příspěvek Ministerstvo kultury. Tento zájem se snaží Ministerstvo kultury definovat prostřednictvím některého z uvedených programů

Havarijní - střešní program

Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón

Program záchrany architektonického dědictví

Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny

Program restaurování movitých kulturních památek

Program podpory záchranných archeologických výzkumů

Poskytování účelových příspěvků v rámci programů zabezpečuje Ministerstvo kultury ze své rozpočtové kapitoly.

Rozpočty obcí

Postupně se rozšiřuje finanční spoluúčast obcí, zejména u obnov s účastí státního rozpočtu a u objektů, které nejsou kulturními památkami, ale leží v území, na němž uplatňuje svůj zájem státní památková péče.

¹ Tak zní i dikce stávající právní úpravy.

² <http://shscms.codalan.cz/czech/dottuzem.htm>

1. Havarijní střešní program

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Podpora na krytí finančních potřeb pro zabezpečení naléhavé opravy architektonické památky, především odstranění havarijního stavu střechy a staticky narušených nosných konstrukcí.

Objem finančních prostředků stanovený pro rok 1999: 33 mil. Kč

Žadatel: Vlastník památky - soukromá osoba, církevní organizace, obecní, okresní a městské úřady, zájmová a občanská sdružení - podá prostřednictvím regionálního památkového ústavu žádost v termínu řádně vyplněnou a podepsanou vč. předepsaných příloh.

Rozdělování: Prostřednictvím výběrových komisí zřízených u každého regionálního památkového ústavu z pověření MK ČR, přičemž památkový ústav vystaví platební poukazy na základě uzavřené smlouvy s vlastníky. V případě poskytování příspěvku na obnovu kulturní památky ve vlastnictví obce se tak děje prostřednictvím okresního úřadu.

Informace k Programu poskytují:

- 1) Územně příslušné památkové ústavy
- 2) Za Ministerstvo kultury - E. Pávková tel. 02/570 85 426

2. Program regenerace městských památkových rezervací (MPR) a městských památkových zón (MPZ)

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Program vznikl v roce 1992, byl předložen a projednán ve vládě a je realizován na základě usnesení vlády č.209/1992. Cílem je aktivace měst s vyhlášenou městskou památkovou rezervací nebo městskou památkovou zónou k jejich regeneraci a všestranná pomoc při přípravě, zpracování a realizaci městských programů regenerace. Má napomoci záchraně a rozvoji nejcennějších částí našich historických měst vytvořením organizačních, informačních a ekonomických podmínek k jejich komplexní regeneraci za finanční pomoci státu.

Objem finančních prostředků pro rok 1999: 320 mil. Kč

Žadatel a rozdělování: Prostředky jsou rozmisťovány pouze do měst a obcí s prohlášenou památkovou rezervací (MPR, 40+1) nebo památkovou zónou (MPZ, 209). (Pouze výjimečně, po předchozím souhlasu ústřední komise, také do měst, kde řízení o prohlášení MPZ probíhá.)

Prostředky lze využít na obnovu památkových objektů ve vlastnictví obce, církví, jiných právnických a fyzických osob, případně ve státním vlastnictví, pouze pokud je státní objekt spravován organizací zřízenou městem a pokud město zažádalo o převod vlastnického práva ze státu na obec. Obnova se financuje na principu vícezdrojového financování s povinnou spoluúčastí obcí.

Postup pro výpočet roční finanční kvóty pro MPR a MPZ je stanoven v **Zásadách Ministerstva kultury České republiky pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón**, a to na základě vypočteného koeficientu aktivity a optimálních souhrnných ročních nákladů na obnovu kulturních památek v Programu uvedených v Anketním dotazníku rozesílaném před koncem předchozího roku. Hodnotí se: zpracování územně plánovací dokumentace, práce pracovní skupiny programu, zpracování programu regenerace MPR nebo MPZ a informace o daňové výtečnosti. K navrženým finančním kvótám se vyjadřuje komise složená ze zástupců měst, okresních úřadů, ministerstva kultury, financí a místního rozvoje.

Žádosti o poskytnutí účelového příspěvku v Programu vlastníci kulturních památek předkládají na formuláři (vydaném MK) územně příslušnému okresnímu, popř. magistrátnímu úřadu (referátu nebo odd. kultury) jako podklad a důvod pro zahájení řízení, v němž je o poskytnutí příspěvku rozhodováno.

Každé kladně hodnocené město si zpracovává souhrnný přehled jednotlivých, na okresní, popř. magistrátní úřad podaných žádostí o příspěvek do celkové výše roční finanční kvóty stanovené v Programu. Tento přehled, vyhotovený na formuláři podle zadání MK a doplněný určenými doklady, město po předchozím schválení okresním, popř. magistrátním úřadem a regionálními památkovými ústavem zasílá na MK k posouzení a jako podklad pro zpracování návrhu příslušných rozpočtových opatření, jimiž jsou navrhované finanční částky účelově převáděny do rozpočtů dotčených okresních nebo magistrátních úřadů.

Podklady pro výběr měst, výpočet podpor pro MPR a MPZ, posouzení žádostí o poskytnutí příspěvků v rámci roční kvóty stanovené pro kladně hodnocená města, zpracování podkladů pro uvolnění účelově vázaných finančních částek a koordinaci činností ministerstev, okresních úřadů, regionálních památkových ústavů a jednotlivých měst zajišťuje oddělení regenerace památek a památkově chráněných území Ministerstva kultury.

Rozmístění účelových příspěvků zajišťují okresní úřady podle § 16 zákona 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Okresní úřady, MK, MF, města a rovněž pam. ústavy mají kontrolní úlohu při užití příspěvků.

Podmínky pro použití příspěvku stanoví financující orgán správním rozhodnutím.

Informace k Programu poskytují:

- 1) Územně příslušné okresní úřady,
- 2) Za oddělení regenerace MK - Ing. Košťalková, CSc. tel. 02/570 85 416

3. Program záchrany architektonického dědictví

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Program je realizován na základě usnesení vlády č. 110/1995. Prostředky lze použít na obnovu a zachování kulturních památek, které tvoří nejceněnější část architektonického dědictví ČR, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely, obranné městské a pevnostní systémy apod. Obnova musí mít povahu záchrany existence objektu nebo záchrany těch jeho částí, které tvoří podstatu kulturní památky. Sleduje se zejména havarijní stav objektu a kontinuita prací při obnově.

Objem finančních prostředků pro rok 1999: 335 mil. Kč.

Žadatel a rozdělování: O zařazení do Programu záchrany architektonického dědictví žádají vlastníci Ministerstvo kultury prostřednictvím územně příslušných výkonných orgánů státní památkové péče (referátů nebo odd. kultury okresních, popř. magistrátních úřadů). V případě organizací zřizovaných MK se žádosti s Projekty záchrany podávají přímo u MK, v odboru památkové péče. Hodnocení jednotlivých návrhů se uskutečňuje v souladu s Usnesením vlády č. 110/1995 a Pokynem MK pro alokaci příspěvků z Programu, podle kritérií uvedených v hodnotícím listu, kterými jsou zejména havarijní stav památky, význam objektu, rozsah prací, využití objektu po obnově a jeho kulturní a společenský přínos. K návrhům projednaným v předkládacím týmu a zařazeným na základě hodnocení do Programu se vyjadřuje Komise jmenovaná ministrem kultury.

Žádosti o poskytnutí účelového finančního příspěvku se předkládají věcně příslušnému správnímu orgánu, který o záležitosti rozhoduje v I. stupni. Současně s oznámením o zařazení do Programu se vlastníkovi stanoví přehled dokladů a náležitostí, které je třeba k žádosti přiložit.

Podmínky pro použití příspěvku stanoví financující orgán správním rozhodnutím.

Zpracování podkladů pro uvolnění účelově vázaných finančních částek zajišťuje oddělení regenerace památek a památkově chráněných území Ministerstva kultury.

Informace k Programu poskytují:

- 1) Územně příslušné okresní úřady,
- 2) Za MK - Ing. arch. Hana Šnajdrová, tel. 02/57085419

4. Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Program založený v roce 1997. Podpora na obnovu a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka apod., které se nacházejí na území prohlášených vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón, a to v rámci celkové péče o dochované kulturní hodnoty v těchto územích.

Objem finančních prostředků pro rok 1999: 18 mil. Kč

Žadatel a rozdělování: Prostředky lze využít na obnovu památkových objektů bez ohledu na druh vlastnictví.

Akce obnovy musí mít povahu záchrany existence objektu nebo těch jeho částí, které tvoří památkovou podstatu kulturní památky.

Návrhy o zařazení do Programu se předkládají Ministerstvu kultury prostřednictvím památkových ústavů do výše stanovené kvóty pro jednotlivé regiony, přičemž se sleduje finanční spoluúcast vlastníka při obnově nemovitosti. Koordinační úlohu v Programu mají jednotlivá pracoviště památkové péče, protože znají nejlépe situaci v terénu a potřebu jednotlivých vlastníků památek lidové architektury. Úplné návrhy jsou zařazeny do Programu a o výsledcích jsou informováni okresní, popř. magistrátní úřady.

Vlastní žádosti o účelový finanční příspěvek jsou předkládány na formuláři (vydaném Ministerstvem kultury) územně příslušnému okresnímu nebo magistrátnímu úřadu (referátu nebo oddělení kultury) jako podklad a důvod pro zahájení správního řízení, v němž je o poskytnutí příspěvku rozhodováno.

Podmínky pro použití příspěvku stanoví financující orgán ve správním rozhodnutí.

Zpracování podkladů pro uvolnění účelově vázaných finančních částek zajišťuje oddělení regenerace památek a památkově chráněných území Ministerstva kultury.

Informace k Programu poskytují:

- 1) Územně příslušné památkové ústavy
- 2) Za oddělení regenerace MK - Ing.arch. Jarmila Pokorná, tel. 02/57085437

5. Program restaurování movitých kulturních památek

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Program restaurování byl projednán ve vládě a je realizován na základě usnesení č. 426 ze dne 16.července 1997. Program je systémové řešení účasti státu na obnově - restaurování movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou významnými díly výtvarných umění a uměleckořemeslnými pracemi. Program je dlouhodobý a směřuje k zachování, obnově, vhodnému užívání a prezentaci movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou umístěny na veřejnosti zpřístupněných hradech a zámcích a dále movitých kulturních památek jakými jsou oltáře, sochařská díla, kostelní lavice, varhany apod.

Objem finančních prostředků pro rok 1999: 28 mil. Kč

Žadatel a rozdělování: Příspěvek je poskytován na obnovu movité kulturní památky bez ohledu na druh vlastnictví.

Věcnou náplň Programu tvoří záměry restaurování movitých kulturních památek předkládané společně s písemným návrhem na zařazení do programu na příslušný rok. Záměr je předkládán vlastníkem nebo organizací, která k nim vykonává právo hospodaření. Hodnocení záměrů se stanoví podle kritérií odvozených podle cílů Programu, a to metodou multikriteriálního vyhodnocení významu, proveditelnosti a prospěšnosti každého jednotlivého záměru. Předkladatelé záměrů jsou písemně informováni o výsledku hodnocení a o zařazení do Programu.

Podkladem pro poskytnutí příspěvku je písemná žádost předložená Ministerstvu kultury ve

stanoveném termínu. Poskytnutí příspěvku je podmíněno finanční spoluúčastí vlastníka movité kulturní památky.

Podmínky pro použití příspěvku stanoví financující orgán ve správním rozhodnutí o poskytnutí příspěvku.

Základní podmínkou je, že restaurování movitých kulturních památek mohou provádět pouze fyzické osoby na základě povolení uděleného Ministerstvem kultury.

Informace k Programu poskytuje:

- 1) Územně příslušné památkové ústavy
- 2) Za oddělení regenerace MK - Ing.arch. Irena Rusoová, tel. 02/57085487

6. Program podpory záchranných archeologických výzkumů

Garant: Ministerstvo kultury

Účel programu: Záchrannými archeologickými výzkumy se rozumí terénní výzkumy a jejich zpracování, prováděné pověřenými organizacemi a zaměřené na poznání a dokumentaci ohrožených archeologických pramenů. Jedná se o výzkum vyvolaný stavební činností.

Objem finančních prostředků pro rok 1999: 10 mil. Kč

Žadatel a rozdělování: Návrh na zařazení do Programu předkládá oprávněná organizace ve spolupráci s vlastníkem Ministerstvu kultury prostřednictvím památkových ústavů, které mají v Programu koordinační úlohu jako zřizovatelé krajských archeologických komisí. Krajské archeologické komise zřízené při památkových ústavech provádějí výběr akcí až do výše kvóty stanovené pro dané území a návrhy k zařazení do Programu předkládají Ministerstvu kultury včetně stanovených příloh. Finanční prostředky jsou alokovány účelovým navýšením rozpočtu příspěvkovým organizacím zřizovaným Ministerstvem kultury, pokud jsou držitelem povolení k provádění archeologických výzkumů podle § 21 odst.2 zákona č.20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Informace k Programu poskytuje:

- 1) Územně příslušné památkové ústavy
- 2) Za oddělení regenerace MK - Stanislava Firstová, tel. 02/57085418

Obecně k programům:

Příspěvky z programů nesmí být použity na tentýž účel současně s jinými prostředky poskytnutými ze státního rozpočtu v příslušném roce, pokud se nejedná o případ, kdy ke kulturní památce zařazené do programu vykonává právo hospodaření příspěvková nebo rozpočtová státní organizace, anebo kdy se jedná o kulturní památku ve vlastnictví církve.

Doklady, které je potřebné doložit k žádosti o zařazení do programu event. k žádosti jsou uvedeny na formuláři vydaném Ministerstvem kultury:

Přehled základních dokladů, pokud není stanoveno jinak:

- doklad o vlastnictví kulturní památky,
- závazné stanovisko územně příslušného výkonného orgánu státní památkové péče, příp. stavební povolení vydané podle § 14 zákona č.20/1987 Sb., o státní památkové péči,
- doporučení památkového ústavu,
- doporučení okresního úřadu,
- protokol o vyhodnocení výběrového řízení, event. další náležitosti vyplývající ze zákona o zadávání veřejných zakázek,
- doklad o smluvní ceně,
- doklad o ročním výnosu z kulturní památky za poslední tři roky.

Pro SHS ČMS zpracovala ing. arch. Hana Šnajdrová, MK ČR.

**PŘEHLED MONTANISTICKÉ LITERATURY
VZTAHUJÍCÍ SE K OKRESU KUTNÁ HORA Z LET 1989 - 1998.**

Ing. Petr Pauliš

V následujícím přehledu jsou uvedeny citace prací s montanistickou tematikou, vztahující se ke kutnohorskému okresu, které byly publikovány v posledních deseti letech (1989 - 1998). Literatura byla pro úplnost doplněna i některými citacemi článků z novin či populárních časopisů z archivu autora. Autor se předem omlouvá za případnou neúplnost seznamu.

- Bartoš M. (1997):** Císařská strouha. *Krásné město*, č. 3, 18-20. *Kutná Hora*.
- Bartoš M. (1997):** Průzkum kutnohorského podzemí. *Minerál*, 5, č. 5, 358-361. *Brno*.
- Bartoš M. (1998):** Vodní náhony a plavební kanály v kutnohorském rudním revíru. *Stříbrná Jihlava 1998. Sborník příspěvků ze semináře „K dějinám hornictví a důlních prací na Vysočině“*, 21-28. *Jihlava*.
- Bílek J. (1994):** K báňsko-historické problematice podzemních prostor pod jihozápadním okrajem Kutné Hory. *Zprávy památkové péče*, 54, 215-216. *Praha*.
- Cílek V. (1989):** Historické dobývání rud v SPR "Na Stříbrné" u Českého Šternberka. *Památky a příroda*, 14, č.9, 556. *Praha*.
- Cílek V. (1990):** Kutná Hora - kras a historické podzemí. *Speleofórum 1990*, 8-10.
- Cílek V. (1994):** Speleologický výzkum historických dolů v Kutné Hoře. *Zprávy památkové péče*, 54, 217-221. *Praha*.
- Daněček V., Nováček K., Cílek V. (1994):** Středověké doly oselského pásma v Kutné Hoře. Studie z dějin hornictví. *Rozpravy Národního technického muzea*, 131, 9-13. *Praha*.
- Hrazdíra P. (1997):** Výtěžková mince - historický doklad o dobývání drahých kovů. *Zprávy o geologických výzkumech v roce 1996*, 141-142. *Praha*.
- Kolčava M. (1994):** Dolování železné rudy u Malešova. *Krasová deprese*, č. 1, 9-13. *Praha*.
- Kořínek J. (1997):** Staré paměti kutnohorské. *Kutna*, 138 str. *Kutná Hora*.
- Kozák I. (1997):** Nové objevy na Oselském pásmu. *Krásné město*, č. 3, 14-17. *Kutná Hora*.
- Liberský J., Mikuš M., Pauliš P. (1997):** Kutnohorská hornická naučná stezka. *Hornická Příbram ve vědě a technice, sekce T 7, 8 stran, Příbram*.
- Malec J. (1997):** Staré kutnohorské důlní mapy. *Minerál*, 5, č. 6, 406-413. *Brno*.
- Malec J., Pauliš P. (1996):** Současný stav pozůstatků dolování v kutnohorském revíru. *Hornická Příbram ve vědě a technice. Příbram*.
- Malec J., Pauliš P. (1997):** Kutnohorský rudní revír a projevy zaniklé důlní a hutní činnosti na jeho území. *Bulletin mineralogicko-petrografického oddělení Národního muzea v Praze*, vol. 4-5, 84-105. *Praha*.
- Malec J., Pauliš P. (1997):** Přezhíjí v kutnohorském rudním revíru památky po dolování ? - *Planeta*, 1, 38-39. *Praha*.
- Malec J., Pauliš P. (1997):** Stručná historie kutnohorského dolování. *Minerál*, 5, č. 5, 317-321. *Brno*.
- Markl V., Paděra Z. (1995):** Cesty za poznáním. *Kutná Hora. Uhlí - Rudy - Geologický průzkum*, 3, č. 8, 28-33. *Praha*.
- Mikuš M., Pauliš P. (1997):** Kutnohorská hornická naučná stezka. *Minerál*, 5, č. 5, 361-366. *Brno*.
- Mikuš M., Pauliš P. (1998):** Hornická naučná stezka. *Krásné město*, č. 2, 10-14. *Kutná Hora*.
- Novák P. (1997):** O Oslu a těch druhých (dolech). *Krásné město*, č. 3, 3-9. *Kutná Hora*.
- Pauliš P. (1989):** Kolem Kutné Hory. *Turista*, 12, 4-5. *Praha*.

- Pauliš P. (1991):** Kutnohorské dolování kdysi a dnes. *Geol. Průzk.*, 33, 2, 56-57. Praha.
- Pauliš P. (1994):** Naučná stezka. *Krásné město*, 4. Kutná Hora.
- Pauliš P. (1995):** Kutná Hora a hornická naučná stezka. *Uhlí - Rudy - Geologický průzkum*, 6, 195. Praha.
- Pauliš P. (1998):** Báňské mapy jsou svědectvím o vysoké úrovni důlního měřičství, některé z nich se stávají uměleckými díly. *Kutnohorské noviny*, 13.1.98, str. 10.
- Pauliš P. (1998):** Krása starých kutnohorských důlních map. *Antique*, č. 5, 58-59. Praha.
- Pauliš P. (1998):** Nejznámější nadpřirozenou bytostí, zjevující se havířům v dolech, byl permoník, v okolí Kaňku však prý létali čerti. *Kutnohorské noviny*, 3.1.98, str.13.
- Pauliš P. (1998):** Stavební rozvoj města a snahy o zahlazení pozůstatků důlní činnosti vedly k jejich rychlému zániku. *Kutnohorské noviny*, 27.7. 98, str. 14.
- Pauliš P. (1998):** Za hornickými památkami. *Obzory Kutnohorska*, č. 28, 15.7.98, str. 7.
- Pauliš P., Mikuš M. (1998):** Stříbrná stezka - hornická naučná stezka v Kutné Hoře, Stručná historie kutnohorského dolování. *Kuttna, Kutná Hora*, 62 str.
- Pechočová J. (1992):** Kutná Hora - město zasypané historie ? - *Krásné město*, 1992, 1, 16-17. *Kutná Hora*.
- Pechočová J. (1992):** Propadlina na Kaňku. *Krásné město*, 1992, 3, 20-21. *Kutná Hora*.
- Pechočová J., Hoffmanová A. (1991):** Středověké důlní dílo na Oselském pásmu. *Speleo*, č. 6. Praha.
- Příbil M. (1994):** Dolování u Vlastějovic. *Krasová deprese*, 1, 2-8. Praha.
- Smítko F. (1990):** Pod Fiolníkem 1540-1990. *Kamenoprůmysl Skuteč*.
- Svoboda K. (1997):** Poznatky o historických důlních dílech v rudním revíru Kutná Hora. *Krásné město*, č. 3, 9-12. *Kutná Hora*.
- Svoboda K. (1998):** Příspěvek k historii dolování stříbra v kutnohorském rudním revíru. *Stříbrná Jihlava 1998. Sborník příspěvků ze semináře „K dějinám hornictví a důlních prací na Vysočíně“*, 4-20. Jihlava.
- Svoboda L. (1996):** Dobývání rud na ložisku Kutná Hora. *Uhlí - Rudy - Geologický průzkum*, 3, 9, 298- 302. Praha.
- Štrupl V. (1996):** Die bergbaugeschichtliche Abteilung des GEOFOND der Republik Tschechien in Kutná Hora (Kuttenberg) - Bestände und Aktivitäten. Die kulturelle Erbe geowissenschaftlicher und montanwissenschaftlicher Bibliotheken, Internationales Symposium, 1993, Freiberg. *Berichte der Geologischen Bundesanstalt*, 35, 329-330. Wien.
- Tomášek J. (1997):** Kutnohorské doly. *Minerál*, 5, č. 5, 381-387. Brno.
- Vrátný F. B. (1998):** Sláva i zánik kutnohorského dolování. Od roku 985 do roku 1991. *Kuttna*, 60 str. *Kutná Hora*.

Abecední seznam autorů

- Ing. Martin Bartoš, CSc.**, Česká speleologická společnost, ZO 5-05 Trias Pardubice
Ivan Kozák, Česká speleologická společnost, ZO 5-05 Trias Pardubice
RNDr. Jana Králová, Česká speleologická společnost, ZO 5-05 Trias Pardubice
Pavel Novák, Národní zemědělské muzeum Kačina
Ing. Petr Pauliš, Kutná Hora
Mgr. Ondřej Seifert, Okresní úřad Kutná Hora
Ing. arch. Hana Šnajdrová, Ministerstvo kultury České republiky
Ing. Jaromír Špaček, Česká speleologická společnost, ZO 5-05 Trias Pardubice

Nakladatelství a vydavatelství

Kuttna

knihy o Kutnohorsku

dosud vyšlo:

M. Bartoš: **Památky Kutnohorska.** Přehled nemovitých kulturních památek okresu Kutná Hora, doplněný jejich krátkým popisem a schematickou kresbou.

J. Kořínek: **Staré paměti kutnohorské.** Nové vydání knihy z roku 1675 - oslava historie Kutné Hory.

P. Pauliš: **Minerály kutnohorského rudního revíru.** Přehled mineralogie minerálních společenstev Kutnohorska - tj. rudných žil, hald, alpských žil, hadců, skarnů a strusek.

F. B. Vrátný: **Sláva i zánik kutnohorského dolování.** Stručný přehled historie starého i nového kutnohorského dolování.

P. Pauliš, M. Mikuš: **Stříbrná stezka - hornická naučná stezka v Kutné Hoře.** Průvodce novou naučnou stezkou, která je vedena kolem nejzajímavějších pozůstatků po kutnohorském dolování a hutnění stříbrných rud.

P. Pauliš: **Mineralogické lokality okolí Kutné Hory.** Průvodce po mineralogických lokalitách širšího okolí Kutné Hory od Stříbrné Skalice až po Kunětickou Horu u Pardubic.

P. M. Veselský: **Průvodce po kr. horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí.** Průvodce po kutnohorských památkách, který vyšel poprvé roku 1877, tj. před velkými opravami na přelomu století.

Kutnohorsko - vlastivědný sborník 1/99 a 2/99. Sborník prací různých autorů obsahující poznatky z různých oborů vlastivědného výzkumu.

Název: Kutnohorsko - vlastivědný sborník.

Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš - Kuttna

17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora, tel. 037/761090

Kutná Hora 1999

ISBN 80-902719-3-6

ISSN 1212-6098

OBSAH

Historie

P. Novák: Vývoj struktury pozemkové držby a zemědělské velkovýroby na okrese Kutná Hora	1
--	---

Materiálie

J. Králová, J. Špaček: Kutná Hora čp. 27 - propad na dvoře	27
I. Kozák: Kutná Hora, ulice U Jelena - výkop pro plyn.....	30
M. Bartoš: Kutná Hora - sklep pod Královskou procházkou	33

Starší práce

Dějepis kláštera Voršulinského na Horách Kutnách	35
--	----

Internet

Památková péče na českém internetu	49
Ondřej Seifert: Památková péče - státní správa - Kutná Hora	51
Hana Šnajdrová: Poskytování příspěvků na zachování a obnovu kulturních památek v roce 1999.....	54

Bibliografie

P. Pauliš: Přehled montanistické literatury vztahující se k okresu Kutná Hora z let 1989-1998	59
--	----

ISBN 80-902719-3-6

ISSN 1212-6098